

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Karmen Petrič

INTERES SLOVENSKE MLADINE ZA VOJAŠKI POKLIC

Diplomsko delo

Ljubljana, 2005

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Karmen Petrič

Mentor: doc. dr. Vinko Vegič

INTERES SLOVENSKE MLADINE ZA VOJAŠKI POKLIC

Diplomsko delo

Ljubljana, 2005

ZAHVALA

*Za vse spodbude in oblike pomoči,
se zahvaljujem domačim in Nadjii.*

*Hvala vam prof. Vegič za
hiter odzivni čas.*

*In hvala tebi Primož za
razumevanje in podporo.*

KAZALO

1. UVOD	5
2. HIPOTETIČNO – METODOLOŠKI DEL	7
2.1 CILJ IN NAMEN NALOGE	7
2.2 HIPOTEZE	7
2.3 UPORABLJENA METODOLOGIJA	9
3. MLADINA KOT DRUŽBENA SKUPINA	10
4. VLOGA SOCIALIZACIJE IN NJEN DRUŽBEN POMEN	16
4.1 PRIMARNA SOCIALIZACIJA	19
4.2 SEKUNDARNA SOCIALIZACIJA	21
4.3 POLITIČNA SOCIALIZACIJA	22
4.4 OBRAMBNO-VARNOSTNA SOCIALIZACIJA	24
4.5 OBRAMBNO-VARNOSTNI SOCIALIZATORJI	26
4.5.1 Družina	26
4.5.2 Skupine vrstnikov	27
4.5.3 Verske organizacije	28
4.5.4 Šola	29
4.5.5 Sredstva javnega obveščanja	31
4.5.6 Delovno okolje	31
4.5.7 Politične organizacije	32
4.5.8 Obrambne sile	32
5. STALIŠČA MLADINE DO VOJAŠKEGA POKLICA	34
6. RAZISKAVA	35
7. SKLEPNA BESEDA	61
8. SEZNAM VIROV	68

1. UVOD

Na mladih svet stoji. Reklo, ki ga rade uporabljajo vse generacije. In res lahko pritrdimo temu dejstvu, saj brez mladine tudi prihodnosti ni. Že od nekdaj so in še vedno bodo gonilna sila vsakdanjega življenja, velikokrat tudi prvi znanilci družbenih sprememb. Kljub temu, da imajo v današnjih modernih družbah težko nalogo pred seboj, ko se je potrebno dokazovati na vsakem koraku, si mladina vendarle vedno najde svojo pot, ki jo mora slejkoprej sprejeti vsaka družba za sebe.

Zgodovinsko gledano, mladina kot posebna družbena skupina s svojimi značilnostmi, pred dobrimi stotimi leti, pravzaprav ni obstajala. Relativno pozno so namreč odkrili fenomen mladosti in adolescence. Življenje v preteklosti je potekalo precej drugače kot danes, saj so bili otroci pri določeni starosti primorani zapustiti svoj dom, eni zgolj zaradi lastnega preživetja, v bogatejših družinah pa so starši poslali svoje potomce na dolgotrajna izobraževanja. Danes so razmere v razvitem svetu popolnoma inverzne, saj mladostniki pozno zapuščajo domače ognjišče, obenem pa je potrebno vzeti v obzir, da drugačnih odločitev pogosto ne dovoljujejo družbeni standardi. Le-ti marsikje ne omogočajo zgodnejše ločitve od staršev in samostojnega življenja, sploh če pomislimo, da so razmere ponekod že tako ali drugače nemogoče. Druga plat resnice pa je v tem, da se izobraževanje mladostnikov čedalje bolj podaljšuje in se včasih zavleče krepko čez dvajseta leta. V takih primerih, vsaj v Sloveniji, je težko hkrati študirati in se preživljati.

Tako je bila mladina, obravnavana kot homogena skupina, od svojega uradnega priznanja deležna velike pozornosti, s strani strokovnjakov, raziskovalcev, ostale javnosti in tudi posameznih družbenih elit, katere so v njej videle možen potencial za širjenje svojih idej. Z gotovostjo bi lahko trdili, da se polemike in razprave na to temo še ne bodo kmalu zaključile, saj kolikor je različnih ljudi je prav toliko različnih pogledov na mladino. V takšnih razpravah pa ne sodelujejo tiste skupine, ki si od njih obetajo drugačne koristi. Sem lahko uvrstimo vse tiste politične, pa tudi nepolitične organizacije in elite, ki s svojim vplivanjem, ugledom, družbeno močjo, skratka z neko posebno motivacijo, za katero je posameznik dovzeten, mobilizirajo mladostnike pod svoje okrilje, običajno z namenom njihove širitve interesov in lastne propagande. Kot dober primer naj navedem politične stranke, izmed katerih ima malodane že vsaka svoj podmladek. Vendar se vse te strukture srečujejo danes z istim

problemom, saj je apatičnost in nezanimanje mladih za svet okoli sebe, iz leta v leto večji. Do tega trenutka ni še nobeni družbeni organizaciji uspel preboj na tem področju, razen potrošniški družbi.

Tudi situacija v Sloveniji ni rožnata, verjetno tako kot drugod po svetu, kjer temu problemu posvetijo nekaj pozornosti. Kako zmotivirati mladino, jih pripraviti, da pokažejo več zanimanja in interesa še za kaj drugega kot zgolj za brezglavo tavanje od razprodaje do razprodaje (kar je sicer značilnost današnjega časa, zato ne moremo obtoževati samo mladine, temveč družbo nasploh)? V tej nalogi tega odgovora sicer ne bomo našli, je pa naloga posvečena interesu in zanimanju slovenske mladine za vojaški poklic.

Rdečo nit mi je predstavljala odraščajoča mladina, ali povedano drugače - posameznik od rosnih dni do pozne mladosti, za katero danes velja zgornja starostna meja okoli trideset let po Unescovi interpretaciji. Koherentno sem poskušala objasniti dejavnike, ki skozi življenje oblikujejo posameznikovo identiteto, ter v empiričnem delu analizirati izbrane indikatorje. Pri delu sem se opirala na obstoječo literaturo, ki sem jo poskušala čimbolj kritično izbrati, pri statističnih obdelavah pa je bil uporabljen program SPSS. Celotna zasnova dela, ki ga imate pred seboj, pa sloni na treh raziskavah, ki jih je opravil Obramboslovni raziskovalni center na Fakulteti za družbene vede v Ljubljani, z naslovom »Stališča slovenske mladine do vojaškega poklica«, opravljene v letih 1997, 2000 in 2003. Na koncu naj omenim samo še to, da je odločitev o temi mojega diplomskega dela bolj subjektivne narave, saj sem imela priložnost sodelovati v zadnji raziskavi kot anketar. Bila je resnično dobra in poučna izkušnja.

2. HIPOTETIČNO – METODOLOŠKI DEL

2.1 CILJ IN NAMEN NALOGE

V svoji nalogi želim raziskati kako današnja slovenska mladina dojema vojaški poklic, kakšno zanimanje oziroma interes imajo do poklicev v Slovenski vojski (SV), koliko so informirani o pomenu nacionalne varnosti in varnostno-obrambnih vprašanjih.

Vsi podatki slonijo na panelni raziskavi »Stališča slovenske mladine do vojaškega poklica«, ki jo opravlja Obramboslovni raziskovalni center. Do sedaj so na voljo rezultati treh raziskav in sicer iz leta 1997, 2000 in 2003. Na podlagi njihovih ugotovitev, bom raziskala določene segmente, ki so pomembni za mojo nalogo.

Namen dela je torej ugotoviti, kaj in koliko današnji mladini pomenijo poklici in vrednote, za katere nekateri menijo, da so stvar preteklosti, drugi spet vidijo v državnem represivnem organu priložnost da uspejo ter se na nek način dokažejo.

Pomen moje naloge je morda sedaj še celo večji iz razloga, ker je Slovenija prešla na poklicno popolnjevanje SV. Tematika je izredno zanimiva in še kako aktualna, saj mislim, da nas danes vse zanima, na kakšen način razmišljajo mlajši od nas.

2.2 HIPOTEZE

Mladina v vsaki družbi predstavlja pomemben del prebivalstva. Ravno zaradi tega je za vsako državo bistvenega pomena, da o tej populaciji skozi različne raziskave ugotovi, kaj so njihove tendence, saj mladi mnogokrat napovedujejo različne družbene spremembe, kar se je v zgodovini že zgodilo. Iz tega lahko sklepamo, da predstavljajo pomembno ciljno skupino, tako iz vidika države v širšem pogledu, kot tudi iz političnega v ožjem smislu. Ker so vse ciljne skupine, vključno z mladimi, pravzaprav sestavljene iz posameznikov, ki kot taki tvorijo narod kot celoto, je vsakega potrebno »izšolati« tako, da bo pridonesel k dobrobiti družbe in države. Ta proces se imenuje socializacija. Zaradi narave mojega dela se bom osredotočila samo na eno vrsto in sicer na politično oziroma še natančneje, na obrambno-varnostno socializacijo. Na njenih teoretičnih osnovah je namreč možno analizirati politične

socializatorje in poiskati glavni vir, ki posameznike, v tem primeru mladino, pouči o politični kulturi, nacionalni varnosti in obrambi.

V zadnjem desetletju se je med prebivalstvom v Sloveniji zaznava vojaške ogroženosti znižala na minimalno stopnjo. Zaradi občutka varnosti je prav tako upadel interes in zanimanje za varnost, obrambo in varnostne organe. Iz tega razloga ***tako zanimanje in interes mladih v Sloveniji za nacionalno-varnostna in obrambna vprašanja, ter kot enega dela nacionalno-varnostne strukture tudi za Slovensko vojsko, iz leta v leto upada, posledično s tem pa upada tudi zanimanje za vojaški poklic.***

Tukaj izhajam iz predpostavke, da mladim danes t.i. tradicionalne vrednote, ne predstavljajo tega, kar so starejšim generacijam. Nekoč je bila čast služiti domovini in se po možnosti zaposliti v državnem organu, danes pa so opazni nasprotni trendi. Na tem mestu bi opomnila, da je Slovenska vojska (SV) od svojega nastanka posvečala premalo pozornosti, kako in na kakšen način pritegniti kvaliteten kader, vendar se je stanje v zadnjih letih začelo izboljševati. Velik problem se mi zdi v nepoznavanju SV, kot enega od represivnih organov. Netransparentnost in neučinkovitost je značilna za velik del državnih organov, zato bi po mojem mišljenju, država morala poskrbeti za večjo informiranost in lažjo dostopnost do javnih podatkov.

Socializacija ima ključen pomen tudi pri preverjanju druge trditve, da ***spol, izobrazba in kraj bivanja bistveno vplivajo na zanimanje o nacionalni varnosti, obrambnih vprašanjih in vojski, prav tako pa vplivajo tudi na interes za službo v Slovenski vojski.***

Spol, izobrazba in kraj bivanja vsekakor izoblikujejo človeško bit. V današnjem svetu ima človek že pri rojstvu »od družbe določene naloge« glede na spol. Bolj izobraženi ljudje imajo povsem drugačna načela in mišljenja o delovanju države in njenih organov. Prav tako pa človeka izoblikuje tudi kraj, kjer je odraščal, pa naj bo to mesto ali vas.

2.3 UPORABLJENA METODOLOGIJA

Teoretični del sestavlja najprej analiziranje literature, kjer bom poskušala zbrati čim več relevantnih virov o predmetu proučevanja. V mojem primeru bo literatura predvsem sociološko obarvana.

Analiza in interpretacija vsebine primarnih in sekundarnih pisnih virov zajema citiranje in povzemanje različnih obstoječih del ter njihovo medsebojno primerjavo. V nalogi bom uporabljala predvsem sekundarno analizo, katere sestavni del so knjige, članki, raziskovalna poročila in podobno.

Pri analizi statistik oziroma empiričnih podatkov bom uporabila že omenjene tri raziskave »Stališča slovenske mladine do vojaškega poklica«, ki jih je opravil ORC. Prva raziskava datira v letu 1997, druga 2000 in zadnja 2003. V posamezni raziskavi je bilo zajetih preko štiristo vprašanj, zato je bilo potrebno kritično presoditi, kaj lahko uporabim v svojem delu. Na koncu sem se odločila za osem indikatorjev, s katerimi sem preverjala postavljeni hipotezi. Problem je bil v njihovi neprimerljivosti zaradi različnih vprašalnikov med leti, vendar smo s statistično obdelavo to težavo odpravili.

Z deskriptivno metodo si bom pomagala pri pojasnjevanju in razumevanju dejstev, ki se navezujejo na mojo nalogo, primerjalno metodo pa sem uporabila pri primerjavi mnenj različnih avtorjev o isti problematiki.

Pri opredelitvi predmeta proučevanja sem se srečala z težavo njegovega definiranja, med drugim tudi zato, ker se poleg starostne meje, ki se nenehoma pomika navzdol in navzgor, konstantno spreminja naš subjekt opazovanja in seveda glede na današnje »hitro« življenje tudi vsi ostali dejavniki, ki bistveno vplivajo na spremembe.

3. MLADINA KOT DRUŽBENA SKUPINA

S sociološko tematizacijo mladine se je veliko ukvarjal Stanley Hall, ki je šele na začetku 20. stoletja razvil koncept mladosti, kot posebnega življenjskega obdobja in sicer v študiji *Adolescenca* (1904) in s tem pravzaprav postal pionir na tem področju. Klasično mladost ali adolescenco je uvrstil v obdobje po obveznem šolanju in zajema predvsem vajeniško in dijaško mladino med 15. in 19. letom. Zaradi podaljševanja šolanja pa je po njegovem nastalo t.i. obdobje postmladosti oz. postadolescenco, ki je posebna oblika mladosti, ki nastopi po zaključku klasične mladosti in zajema prvo polovico dvajsetih let (20-24) (Ule 1996: 16-17).

Mladina kot taka torej dolgo ni bila priznana kot svoja celota. Takorekoč kot da sploh ni obstajala. Šele s prihodom kapitalizma in nastankom meščanstva se je to obdobje zgodovinsko formiralo in utrdilo v skladu z družbenimi potrebami. »Raziskovalci zgodovine mladine se strinjajo s tezo, da je šele meščanska družba »odkrila« mladost in jo nato posplošila na vse socialne sloje odraščajočih ljudi.«, pravi M. Ule (1988: 14). In kot piše še naprej, je za nastanek mladine imela bistveno vlogo institucija šolanja ter njeno konstantno podaljševanje. Hkrati je to pomenilo določeno neodvisnost od staršev, vendar je mladostnik še vedno ostal v podrejenem položaju nasproti tistim ljudem, ki jim je priznal avtoriteto.

Relativna novost tega pojma je med drugim pripomogla pri težavah definiranja, saj sem se srečala z problemom, kako sploh opredeliti to določeno dobo v človeškem življenju, »podaljšano otroštvo« ali »socialno otroštvo«, kot ga imenuje Mirjana Ule, redna profesorica za socialno psihologijo na FDV-ju. Sicer so postavljeni neki okvirji za njeno pojasnjevanje, vendar se razlikujejo od družbe do družbe v duhu časa. Težavo in predvsem tveganje z napačno opredelitvijo tega pojma je lepo opisala tudi prof. Ule: »Nobena od tradicionalnih, navidezno utemeljenih opredelitev mladine ni povsem ustrezna. Bodisi da aprioristično tlačijo v isto socialno skupino ljudi zelo različnih družbenih izvorov in položajev (šolajoča se, zaposlena mladina) ali pa se zadovoljujejo s postavljanjem spodnje in zgornje starostne meje. Tudi opredelitve, ki poskušajo določiti obdobje z družbenoekonomskim položajem (npr. z dobo šolanja kot poglavitno značilnostjo mladosti) ali s psihološkim stanjem (telesnim in duševnim odraščanjem), so enako nepopolne in enostranske. Opredelitve določa vsakokratna družba v skladu s splošnimi značilnostmi družbe, ideologijo in potrebami.« (Ule 1988: 11).

V sociološkem slovarju najdemo naslednjo definicijo, ki mladost izenačuje z pojmom adolescenca. Adolescenca (lat. *Adolescentia* – mlada doba, mladost), življenjska doba med puberteto in zgodnjo zrelo dobo. Njena osnovna značilnost je razkorak med fizično, fiziološko in (precejšnjo) psihološko zrelostjo (ki v tej dobi nastopa) in socialno zrelostjo (ki med večino adolescentov še ni popolna in pogosto ni priznana v tolikšni meri kot je njen dejanski obstoj). Adolescenca je končna doba prilagajanja svetu odraslih, doba zapuščanja otroškega sveta in prevzemanje statusa odraslega človeka. Ravno zaradi tega je to eno od kriznih obdobij v človeškem življenju (vendar običajno z blažjimi krizami kot v puberteti) (Bosanac, Mandić, Petković 1977: 4).

Allan G. Johnson v svojem delu pravi, da je adolescenca faza v življenjskem ciklusu, ki ločuje otroštvo in odraslost. Fenomen je precej nov pojav, saj datira nekje v 19. stoletju in se pojavi predvsem v industrijskih družbah. V neindustrijskih družbah so otroci prej ekonomsko neodvisni, tako da je puberteta pogosto tretirana kot znak za vstop v odraslost. V industrijskih družbah je tako otroštvo podaljšano krepko čez puberteto in pogosto v zgodnja dvajseta leta. Ta zamik mladim omogoča, da se pripravijo za precej prefinjene zahteve industrijskega okolja in da ne tekmujejo za službe z odraslimi. Sociologi na adolescenco raje gledajo kot na produkt družbene organizacije, kot pa na nujno naravni proces staranja (Johnson 2000: 5).

Drugačen pogled na mladost imata naslednja avtorja David in Julia Jary, ki pravita, da je adolescenca faza v življenjskem ciklu, ki nastopi med otroštvom in odraslostjo. Zaznamuje jo začetek spolnega življenja, vendar je to obdobje še pred pridobitvijo polnega statusa odraslega človeka ali dokončno ločitvijo od družine.

V preprostih družbah je prehod iz otroštva v odraslost pogosto zaznamovan z »rites de passage« ali z pripravo mladih moških (in manj pogosto mladih žensk) na naslednjo fazo življenjskega cikla. V modernih družbah, kjer je poudarek na kulturi mladih, kateri botrujejo mediji množičnega obveščanja, pa je adolescenca dosegla posebno pomembnost. V teh družbah, v nasprotju z tradicionalnimi, se mora adolescent odločiti za svojo kariero in spolnega partnerja, kakor tudi za stil življenja.

Čas adolescence je čas študijskih izpitov in vstopa v delo, pa tudi faza v življenjskem ciklu, ki je povezana z osebnim eksperimentiranjem v spolnosti in prostemu času posameznika. Adolescenca je faza v kateri posameznik lahko kritično presoja o priučenih vrednotah in čas

upora zoper starševske vedenjske vzorce. Iskanje samostojnosti in povečano samozavedanje ter negotovost o Jaz, lahko pripeljejo tudi do psihološke krize in psiholoških motenj (Jary & Jary 1995: 6).

Če poskusimo združiti vse tri strokovne definicije, bi lahko rekli, da ima mladost v modernih družbah posebno mesto v življenjskem ciklusu. Namreč vse od časa, ko so strokovnjaki ugotovili, da obstaja neko vmesno obdobje med otroštvom in odraslostjo, se ukvarjajo z vsemi možnimi načini, kako definirati, razložiti in sploh razumeti to samosvojo socialno skupino. Vsak si na svoj način najde zadovoljive odgovore, kljub temu pa vedno ostane še en delček nepojasnen. Drugače tudi ne more biti, ker je namreč težko opazovati in raziskovati nekaj tako dinamičnega in ne statičnega.

Mladost lahko označimo kot vezni člen med neodgovornostjo, ki jo predstavlja otroštvo, neobremenjeno z vsakodnevnimi tegobami, in odgovornostjo, ki jo s seboj prinaša odraslost. Je obdobje polno vzponov in padcev, zato so zanj značilne psihološke krize. Sicer pa sta značilni dve adolescentski krizi identitete; prva ob koncu pubertete in nima političnih posledic, druga postadolescentska pa jih ima. Družbeno gledano je druga važnejša, saj se mladi ukvarjajo manj s sabo in več z družbo, v kateri živijo. Ta kriza pa izhaja iz neuspehov mladih, da bi se identificirali z odraslo družbo in svojimi bodočimi vlogami v njej (Mihelj 2002: 17).

Naslednja značilnost se je pojavila šele v modernem času in sicer podaljševanje obdobja mladosti, ki ga imenujemo tudi postmladost. Razlog za to izvira iz čedalje daljšega šolanja otrok in mladine, saj je danes običajno, da se otrok po zaključeni srednji šoli odloči za nadaljevanje študija. Višja izobrazba namreč ne predstavlja več privilegija določenim slojem, ampak je dana na razpolago vsem zainteresiranim. Tako John R. Gillis, kot mnogo ostalih avtorjev, pravi, da se moderni bralec ne more izogniti presenečenju, ne samo zaradi izjemno dolgega obdobja imenovanega mladost, ampak tudi zaradi pomanjkanja jasnih razlik med mlajšimi in starejšimi člani starostne skupine. Adolescenca in mladost sta zanj dva različna pojma, česar ne najdemo pri vseh definicijah. Adolescenca povezuje z določenimi nalogami osebne rasti (oblikovanje identitete, spolno dozorevanje), medtem ko se v fazo mladosti prenesejo važnejše življenjske odločitve. Tako kot Uletova, pojasnjuje, da takega razlikovanja med obdobji v predindustrijski družbi ni bilo. Osebne, družbene in ekonomske naloge razvoja

so bile prej sočasno kot zaporedno organizirane, vse to pa je spremenila uvedba institucije obveznega šolanja (Gillis 1999: 17).

Mladino povezujejo med seboj v glavnem karakteristike, ki jih ločujejo od ostale populacije. Ena izmed njih je gotovo izoliranost od ostalega sveta. Pri samemu razumevanju mladosti se pojavi tudi večna zmota odraslih in predvsem njihov večinoma podcenjujoč odnos do mladih. Odraslemu človeku je namreč težko razumeti mladost v tem trenutku in na tem mestu, skratka nekaj, kar je sam sicer že preživel in zato misli da razume. Poleg tega je to silno občutljivo obdobje, v katerega kot pravi Uletova: »...investirajo svoje fantazije in želje mladi in odrasli, saj tudi odrasli potrebujejo »spominjanje na mladost« zato, da si kot v neki kontrastni sliki utrdijo lastno odraslost. Predstave, želje, strahovi, upi, ki jih tako vsi investirajo v mladost, so torej vse kaj drugega kot gole iluzije. So primerno sredstvo in material, s katerim se gradi stvarnost človekovega življenja.« (Miheljak 2002:10-11).

»Mladino je torej mogoče obravnavati kot specifično družbeno kategorijo, vendar je pri tem potrebno upoštevati raznovrstne diferenciacije znotraj te kategorije in nejasnost razmejitev, ki bi omogočile konceptualiziranje mladine kot jasno določljive družbene kategorije.« (Vegič 1990: 29). Kot lahko opazimo, se tudi njegova razlaga tega pojma izogiba nekih točno začrtanih opredelitev, ki bi lahko napačno opisale sicer na videz homogeno socialno skupino. S tem se strinja tudi naslednji pisec Manojlo Bročić.

Avtor pravi, da je mladina izredno homogena socialna skupina, je skupek številnih elementov. Sicer pa je zastopnik generacijskega pristopa in razloži pojem generacije na dva možna načina: prvi izhaja iz bioloških elementov, ki posledično poveže med seboj ljudi rojene istega leta oziroma v razponu nekaj let. Drugi pristop pa zagovarja tezo, da se povežejo med seboj ljudje, ki imajo iste izkušnje, jih vežejo isti dogodki. Mladina je torej homogenizirana na generacijski osnovi, kljub temu pa obstajajo znotraj posameznih generacijskih skupin tudi podskupine in najpomembnejše se formirajo na razredni osnovi. Našteje tudi štiri značilne dejavnike, ki opredeljujejo mladino kot socialno skupino. Veže jih namreč delovno-ekonomski položaj, politični položaj, težave pri vključevanju v sekundarno družbeno sredino in specifičnost idejnega profila mladih (Splichal 1983: 171-180). Podobno iz generacijskega vidika razmišlja tudi naslednji pisec, ki ima sicer precej bolj kritičen pristop. Pravi, da so poleg šolstva, k izoblikovanju mladine kot skupine, prispevale svoj delež tudi zgodovinske, kulturne in tehnološke spremembe, ki so mlade ločile in uvrstile v posebno »sub-kulturo«.

Sergej Flere pravi, da je položaj mladine specifičen zato, ker je po eni strani fizično zrela, družbenega priznanja pa nima. Tako je v bistvu zrelim ljudem onemogočen vstop v svet odraslih, to pa privede do napetosti med sposobnostmi in družbenim položajem. Problem se zmeraj bolj zaostrojuje, ker je starostni razpon med pripadniki ene generacije čedalje večji, v to skupino pa se danes uvrščajo tudi mladi, ki lahko štejejo okoli 30 let. To pripelje do konflikta in vse večjega družbenega problema (Flere 1992: 99-100).

Tudi sicer ima mnogo avtorjev pristop do proučevanja mladine iz generacijskega vidika. Tako lahko lažje opredelimo kaj je tisto, kar veže to skupino v eno celoto. M. Ule pravi, da so to naslednje dimenzije, ki se medsebojno prepletajo:

- faza v življenjskem poteku posameznika
- socialna skupina, ki jo označujejo določene oblike vedenja
- nepopolni socialni status
- starostna kohorta ali zgodovinsko strukturirana generacijska enota
- idealni vrednotni pojem (1996: 10).

Drugače pa zgolj generacijska povezava članov neke družbe, rojenih v nekem obdobju, še ne pomeni oblikovanja socialne skupine, je stališče avtorice. To je zapisal tudi sociolog K. Mannheim v svojem generacijskem konceptu mladine. Namreč da bi neka generacija dejansko pomenila »generacijsko enoto«, mora pripadati istemu zgodovinskosocialnemu prostoru, mora participirati na aktualnih socialnih in duhovnih interakcijah in imeti skupno zavestno delovanje, skupne interese. Zato se lahko znotraj njih izoblikujejo konkretne interesne skupine, ki bolj zavestno kot preostali člani generacijske skupine izražajo svoje cilje in interese ter svoja izkustva (Žgavec 1998: 11). V nekaterih srednjeveških družbah so tako poznali status mladih, ne pa mladine, ponekod po svetu pa tega statusa še danes ne poznajo (Ule 1988: 15).

V zadnjo skupino možnih definicij sodijo pojmovanja, ki jih Tjaša Žgavec (1988: 8) imenuje »teorija negativne opredelitve mladine«. Brčin (1981) pravi, da je »mladina socialna skupina brez družbenih funkcij, upoštevajoč njeno nevključenost v družbeno delitev dela, v produkcijo, v zakonsko zvezo ter nima institucionalnih političnih pravic in vpliva« (prav tam: 8). Sem uvrsti po Cvetkoviću (1966) tudi pojmovanje A.B. Hollingsheada, ki pravi, »da je sociološka adolescenca obdobje v življenju vsakega posameznika, ko ga družba, v kateri

deluje, preneha obravnavati kot otroka, vendar mu obenem še ne priznava enakopravnega položaja, vloge in funkcije v primerjavi z odraslimi.« (prav tam: 8).

Glede obstoja mladine kot posebne družbene skupine danes torej ni več dvoma. Soglasje je doseženo tudi v mnenju, da se v tem obdobju oblikuje identiteta posameznika in njegova samopodoba. In kot pravi Špela Strniša: »Eden najpomembnejših trenutkov oblikovanja identitete je, ko se posameznik začne čutiti kot oseba, ločena od drugih, in doseže neko stopnjo samozavedanja« (Bajzek 2003: 55). Že od nekdanj pa verjetno velja za to obdobje, da ga karakteriziramo kot divjega, viharneškega, uporniškega, kar za zgodnjo mladost vsekakor velja. Zato je ta doba tako edinstvena, da jo proučujejo strokovnjaki vedno znova in znova in kaže, da polemike na to temo ne bodo še kmalu končane.

Pojmovanj mladine in mladosti je torej kar nekaj. Verjetno ima vsak sociolog svojo in vsaka se za spoznanje razlikuje od druge. To je seveda popolnoma razumljivo, saj kot sem že omenila, je ta socialni in družbeni konstrukt težko določljiv pojem, kajti nima nekih jasno zarisanih meja. Tudi strokovnjaki Unesca, ki so se ukvarjali s to tematiko, so prišli do zaključka, da je nemogoče podati neko občo definicijo, ker so socialni, ekonomski, kulturni in drugi statusi mladih zelo različni. Strinjali so se le glede starostnega kriterija in s tem formule, »da je mladina tisti antropološki sloj, ki je v starostni dobi med 15. in 25. letom, s tem, da se lahko spodnja meja zniža na 10. leto starosti, zgornja meja pa ne sme preseči 35. leta starosti.« (Žgavec 1998: 12).

4. VLOGA SOCIALIZACIJE IN NJEN DRUŽBEN POMEN

Pojem socializacije označuje proces nastajanja človeškega socialnega bitja (Rot 1983: 69). Ljudje smo ob svojem rojstvu kot nepopisana knjiga. Z vsakim dnevom življenja, se naučimo kaj novega. In učimo se celo življenje. Naši prvi učitelji so starši, ki imajo najpomembnejšo nalogo, saj nam osnovno znanje, pridobljeno v rani mladosti, ostane večno in ga lahko samo nadgrajujemo. Zato je bistvenega pomena, kakšna načela in vrednote nam privzgojijo naši primarni socializatorji.

Vloga staršev se z leti zmanjšuje, kar pa ne pomeni, da smo se nehali učiti. Vlogo učiteljev prevzamejo druge institucije, med katerimi je najpomembnejša šola. V skupino sekundarnih socializatorjev pa lahko uvrščamo tudi skupine vrstnikov, verske organizacije, sredstva javnega obveščanja, delovno okolje. Kaj, kako in koliko bomo absorbirali iz okolja, ki nas obkroža, pa je odvisno od vsakega posameznika posebej. Ljudje smo družbena in socialna bitja in smo neprestano v nekih interakcijah, vedno spoznavamo nove ljudi in okolja, zato lahko iz tega razloga še enkrat potrdim dejstvo, da smo učenci vsak dan.

Zdaj, ko je osnovna delitev na primarno in sekundarno socializacijo nakazana, lahko vsako posebej razdelam, začetkoma njeno splošno vlogo in namen. Pri razlaganju socializacije je posebej poudarjen njen politični in obrambno-varnostni vidik, saj nas zanima, kako ti procesi vplivajo na mlade generacije.

Kakšno vlogo naj bi socializacija na splošno imela, sem poskušala pojasniti z dvema izbranimi razlagama iz socioloških slovarjev in v nadaljevanju z malo širšo in podrobnejšo opredelitvijo tega pojma.

Prva pravi, da je socializacija postopek, v katerem se kultura družbe prenese na otroka. Mladoletnik v postopku socializacije usklajuje svoje vedenjske vzorce z družbeno pogojenimi vedenjskimi vzorci. V tem smislu je socializacija funkcionalna potreba vsake družbe, je nujna za vsako obliko družbenega življenja, kakor tudi za obnavljanje splošnih ter izjemih kulturnih in socialnih oblik družbe. Kot sta poudarila Parsons in Bales (1955), socializacija v družini in drugje obsega povezovanje v družbo (vloge, ustanove, itd.) in razlikovanje med osebami.

Sociološko in antropološko je to pojmovanje najpomembnejše, ker se ukvarja z zvezo posameznika in družbe. Socializacija v tem pomenu premosti stroke sociologije in psihologije. Teorije socializacije so se osredotočile na:

- a. kognitivna teorija (Piaget)
- b. pridobitev moralne in osebne identitete skozi družinske odnose (Freud)
- c. pridobitev predstave o JAZ in socialne identitete (G.H. Mead)
- d. internalizacija moralnih kategorij in vrednot skupine (Durkheim)
- e. razvoj socialnih veščin ki vzdržujejo vzajemno delovanje, glavna veščina je jezikovno sporazumevanje skozi katerega se prilasti in razlaga socialno in fizikalno okolje (Bernstein)

Včasih se razlika pojavi tudi med dvema oblikama socializacije:

- a. proces v katerem oseba postaja odraslo in socialno bitje z glavnim poudarkom na otroštvu – primarna socializacija
- b. bolj splošen proces, skozi katerega se prenese kultura družbe (časopisi, mediji množičnega obveščanja) – sekundarna socializacija.

Po mnenju D. Wrong (1961), je razlikovanje med tema dvema oblikama socializacije koristno, vendar pa je bistveno da priznamo aktivne, važne in refleksivne razsežnosti socializacije ter zvezo med posameznikom in ostalimi člani družbe za obe obliki socializacije (Jary&Jary 1995: 612).

Druga razlaga je ožje sociološko naravnana in bolj povezljiva z temo mojega dela, saj se navezuje na delovanje posameznika v (političnem) sistemu.

Po Johnsonovem sociološkem slovarju je socializacija proces, skozi katerega so ljudje pripravljani sodelovati v družbenem sistemu. V tem konceptu so zajeti tako simbolni in idejni sistemi kot tudi jezik in odnosi, ki vzdržujejo ta sistem. Načeloma ljudje nismo socializirani, da bi poskušali doumeti sistem oziroma ga analizirati kako pravzaprav deluje, temveč zato, da bi razumeli sistem kot nekaj samo po sebi umevnega. Kar pa običajno ni vključeno v naše razumevanje sistema je zavedanje v čemu sodelujemo in na kakšen način.

Največkrat je socializacija v razvoju otroka razumljena kot doživljenjski proces, v katerem ljudje dobivajo nove vloge in opuščajo stare. Z vidika posameznika je socializacija proces,

skozi katerega oblikujemo družbeni »jaz«, pripadnost posameznemu družbenemu sistemu v katerem tudi delujemo in posledično vplivamo drug na drugega. Iz vidika družbenega sistema je socializacija nujna, če naj sistem deluje učinkovito, saj vsak družbeni sistem vsebuje ljudi, ki so pripravljeni igrati različne vloge. Za vse družbe velja, da posamezniki niso pasivni, ampak imajo pomembne vloge, s katerimi se vsak spoprime na drugačen način, kar pomeni neskončno število socializacij in njenih rezultatov (Johnson 2000: 296-297).

Talcot Parsons je nekoč napisal, da kljub temu, da smo ob rojstvu nemočna bitja, brez kakršnihkoli znanj v primerjavi z ostalimi živimi bitji, pa smo kljub temu edini, ki imamo možnost, da se razvijemo bolj kot kdorkoli drug. Zato se postopoma med odraščanjem učimo socialnih dejavnikov (Rot 1983: 66). Kot pravi Nikola Rot v svojem delu (1983: 66), da se v družbi naučimo navad, pridobimo znanje, lastnosti in določena obnašanja, ki nam omogočajo, da živimo in delujemo v družbi ter tako postanemo subjekt z določenim karakterjem. To misel lahko nadgradimo z naslednjo, ki pripada nemškemu sociologu G. Simmelu. Le-ta pravi, da z pojavom socializacije sociologi pojasnjujejo relativno stabilnost družbenih odnosov. Pri ljudeh se formira stanje družbene zavesti ali socialni karakter, ki omogoča ohranitev določenih družbenih odnosov (Rot 1983: 67).

Rot pravi, da ima socializacija zmeraj določeno nalogo in sicer preko nje pri posameznikih doseči določene lastnosti in načine obnašanja, predvsem pa tiste, ki so v posameznikovi kulturi zaželjene in iskane. Iz tega vidika, kultura in dotična družba torej predstavljata osnovni izvor socializacije. Ta se izvaja prek delovanja drugih ljudi in institucij, ki predstavljajo faktorje, preko katerih neka družba deluje, da se določene navade osvojijo (prav tam: 70).

Pojem socializacije razlaga z dvema pristopoma: prvi iz sociološkega in antropološkega vidika, drugi pa iz psihološkega. Sociološki pristop mu predstavlja pridobivanje določenih znanj, ki so potrebni za izvrševanje sedanjih in bodočih vlog posameznika v družbi. Psihološka definicija pa zajema proces, skozi katerega se posameznik od biološkega bitja transformira v osebnost, se pravi v biosocialnega posameznika z njemu lastnimi prvinami in načinom delovanja (prav tam: 68-69).

Rezultat socializacije je lahko socialno obnašanje, ki je v družbi zaželjeno in cenjeno ter pomaga pri vzdrževanju družbenega življenja – to je prosocialno obnašanje. Lahko se pa zgodi, da posameznik privzame obnašanje, ki se preganja in je kaznivo. Vsekakor pa je

socializacija proces socialnega učenja, preko katerega posameznik pridobi socialno pomembne oblike obnašanja in se formira kot osebnost s svojimi lastnostmi (prav tam: 69).

4.1 PRIMARNA SOCIALIZACIJA

Proces primarne socializacije se prične ob rojstvu posameznika. V tem obdobju, ki ga je natančno časovno opredeliti skoraj nemogoče, se mora človek naučiti osnovnih pravil kulture, v kateri je rojen. Eden najpomembnejših dejavnikov iz družbenega vidika je prav gotovo materinski jezik, s pomočjo katerega se »na institucionalno določen način internalizirajo različne motivacijske in razlagalne sheme« (Berger, Luckman 1988: 126). Kmalu se naučimo osnovnih družbenih norm, za katerimi stremi družba, prav tako pa posameznik internalizira družbeno zaželjene vzorce obnašanja in pravil. Pri primarni socializaciji je potrebno poudariti njeno trajnost, saj se učinki prvega učenja zasidrajo v človekovo zavest mnogo trdneje, kot na primer učinki sekundarne socializacije. Zelo nazorno sta primarno socializacijo predstavila Berger in Luckman v njihovi sociološki razpravi.

Avtorja pravita, da živeti v družbi pomeni tudi sodelovati v njeni dialektiki. Posameznik se ne rodi kot član družbe, to s časom šele postane. Pri primarni socializaciji je pomembna internalizacija¹, ki »...predstavlja osnovo za razumevanje sočloveka in za pojmovanje sveta kot pomenske in družbene realnosti.« (Berger, Luckman 1988: 122). Cilj internalizacije je, da posameznik prevzame in ponotranji zunanji svet, ki so ga izoblikovali t.i. Drugi² in v katerem že živijo ostali posamezniki. Po uspešnem procesu prevzemanja sveta Drugih, lahko le tega spreminjamo ali ponovno ustvarimo. Važno je, da sedaj posameznik razume ta svet, ki postane hkrati tudi njegov svet. Šele z uspešno doseženo internalizacijo, si posameznik pribori svoje mesto v družbi in postane njen enakovreden član. Socializacijo tako definirata kot »...vsestransko in dosledno posameznikovo uvajanje v objektivni svet ali v enega od njegovih področij. Primarna socializacija je tista, ki ji je posameznik izpostavljen v otroštvu in

¹ Internalizacija je »neposredno doumevanje ali razlaga objektivnega dogodka kot nosilca pomena oziroma kot manifestacije subjektivnega procesa neke druge osebe, ki na ta način dobi subjektivni pomen tudi zame.« (Berger, Luckmann 1988: 121).

² »Vsak posameznik se rodi v objektivno družbeno strukturo, znotraj katere se sooči s pomembnimi Drugimi, ki so zadržani za njegovo socializacijo. ti pomembni Drugi so posamezniku vsiljeni. Njihove definicije njegove situacije se mu predstavljajo kot objektivna realnost. Na ta način se ne rodi le v objektivno družbeno strukturo, ampak tudi v objektivni družbeni svet. Pomembni Drugi, ki mu ta svet posredujejo, ga med posredovanjem spreminjajo. Podobe izberejo v skladu z lastnim mestom v družbeni strukturi in na osnovi lastnih življenjsko zakoreninjenih značilnosti.« (prav tam: 123).

s pomočjo katere postane član družbe. Sekundarna socializacija pa je vsak nadaljni proces, ki že socializiranega posameznika uvede v nova področja družbe, v kateri živi.« (prav tam: 122). Primarna socializacija je najpomembnejša, polna čustvenega naboja, vsebuje pa tudi identifikacijo, saj je bistvenega pomena »... kako nas identificirajo Drugi in kako se identificiramo sami, tj. razmerje med objektivno pripisano in subjektivno pridobljeno identiteto.« (prav tam: 123-124). Z identifikacijo posameznik prevzame vloge Drugih in jih naredi za njemu lastne. Z prevzemom vlog hkrati prevzema tudi njihov svet.

Pričakovano je, da se internalizacije od družbe do družbe razlikujejo, zato se razlikujejo tudi družbeno določena učenja. Njuno stališče je, da se primarna socializacija konča takrat »ko se koncept občega Drugega (in vsega kar sodi zraven) zasidra v posameznikovi zavesti.« (prav tam: 128). Kljub temu pa trdita, da socializacija ni nikoli popolna in dokončna.

Prav tako kot omenjena avtorja, tudi naslednji poudarja pomen primarne socializacije in inkulturacije v smislu njene trajnosti in nespremenljivosti, saj se polagajo temelji osebnosti, na katere se kasneje le dograjuje. Tako Stane Južnič pravi, »da vsebuje primarna inkulturacija in socializacija veliko več kot le kognitivne procese, ali nekoliko poenostavljeno: vsebuje več kakor zgolj učenje.« (Južnič 1989: 51). Je tudi mnenja, da je to obdobje izredno emocionalno razgibano. V primarni socializaciji posebej poudari imitativno težnjo, ko otrok želi oponašati in posnemati odrasle ter si s časom prisvoji vloge in stališča odraslih. Sicer pa so temeljni procesi učenja imitacija, identifikacija in kooperacija.

Izpostavi tudi oblikovanje identitete in probleme, ki lahko nastanejo pri interiorizaciji ali ponotranjenju družbenega sveta, ki prispeva k poenotenju človeka s samim seboj in skupino, v kateri živi. Prav tako kot identiteta posameznika ima svoj namen tudi skupinska identiteta, ki jo lahko razumemo kot mrežo družbeno in kulturno vzpostavljenih zavezanosti. Gre v bistvu za identifikacijo s skupino, kateri posameznik pripada in njegovo željo, da bi pripadal.

V modernih civilizacijah se primarna socializacija običajno končuje s krizo identitete. Do kratkega stika pride ko se otroška identifikacija spopade z novimi nujnimi samoopredelitvami posameznika med odraščanjem. »Sprejemati mora konkretne družbene vloge in se »aktivirati« iz pasivnosti primarne socializacije v povsem aktivno družbeno življenje. Pretežno je ta kriza povezana z zahtevo po »lastni« identiteti, ki je tudi generacijskega značaja.« (prav tam: 54).

4.2 SEKUNDARNA SOCIALIZACIJA

Druga stopnja socializacije se prične, ko se uspešno zaključi prva. Posamezniku se v tem obdobju običajno razkrije realnost vsakodnevnega življenja. Spozna, da se za internaliziranim svetom svojih staršev, odkriva še en svet, mnogo večji in družbeno izjemno diferenciran. Pojavi se želja po lastni identiteti, kar mnogokrat pripelje do konfliktov, največkrat s starši. Razhajanja vodijo v osamosvajanje, kar pomeni, da se posameznik oddaljuje od primarnih socializatorjev, vendar se hkrati pojavijo sekundarni. To vlogo prevzamejo razne institucije, najprej šola, kasneje tudi ostale državne in med drugim politične tvorbe. V tej fazi posameznik spoznava in ponotranji družbene in politične institucije.

Kot sem že omenila, primarni socializaciji sledi sekundarna, ki jo Berger in Luckman označita z naslednjimi besedami: »Sekundarna socializacija je internalizacija institucionalnih ali v instituciji temelječih »podsvetov«. Njen obseg in značaj sta zato omejena s kompleksnostjo delitve dela in spremljajočo distribucijo znanja.« (Berger, Luckman 1988: 129). Naprej pravita, da je sekundarna socializacija pridobivanje znanja, ki izhaja iz posebnih družbenih vlog in da v večini družb obstaja ritualni prehod iz ene v drugo. Sekundarna socializacija vedno predpostavlja predhodni proces primarne, to pa pomeni, »da se mora ukvarjati z že oblikovanim jazom v že internaliziranem svetu.« (prav tam:131). Ta faza vsebuje visoko stopnjo anonimnosti. To pomeni, da se vloge ločijo od posameznih izvrševalcev oz. z drugimi besedami, znanje, ki ga ima en učitelj, lahko brez težav posreduje tudi kakšen drug učitelj (prav tam: 132). Sekundarna socializacija ne predpostavlja take stopnje identifikacije kot primarna in ne premore kvalitete neizbežnosti. Dovoljuje pa razumsko in čustveno nadzorovano zaporedje učenja (Berger, Luckman1988: 134).

Zelo podobno predstavo o sekundarni socializaciji ima tudi Stane Južnič, za katero tudi on pravi, da sicer po intenziteti ne presega primarne, je pa časovno mnogo daljša in v kateri mora posameznik izpolniti zahteve in pričakovanja družbe, ko doseže stopnjo zrelosti. Predpogoj je seveda končana primarna socializacija, na rezultate katere se v sekundarni le dograjuje.

V tej fazi je veliko več anonimnosti, zato je bolj formalna in neosebna, kar pravita tudi zgoraj navajana avtorja. Spremenijo se identifikacijski vzorci, kjer v ospredje stopijo motivacijski razlogi. Zaupanja vredni postanejo tudi drugi socializatorji in sicer na račun zmanjšanega vpliva primarnih. (Južnič 1989: 54).

O sami sekundarni socializaciji je bilo nekaj besed spregovorjenih. Za potrebe naloge pa sem se osredotočila na politični vidik sekundarne socializacije, saj je v današnji družbi le malo stvari, ki ne bi imele vsaj družbeno-političnega pridiha in bile tako ali drugače del politične kulture. Glede na to, da so bile obrambne sile od nekdanj domena države, je torej samoumevno, da so posledično tudi stvar politike in političnih odločitev.

4.3 POLITIČNA SOCIALIZACIJA

Pri obravnavanju politične socializacije, ne moremo mimo politične kulture³, brez da bi jo vsaj bežno omenili. Le-ta se namreč v procesu socializacije sprejema, razvija in spreminja pod vplivom različnih političnih socializatorjev, o katerih bo več povedano kasneje. Na tem mestu naj omenim samo to, da jih teorija politične kulture deli na primarne in sekundarne socializatorje (Jelušič 1988: 268).

Politično socializacijo kot pravi Šiber lahko definiramo kot »...proces skozi katerega se v strukturo osebnosti inkorporirajo politično relevantna stališča in oblike obnašanja.« (Špur 1991: 14). Torej je od politične socializacije odvisno ali bomo vzoren državljan ali ne, bomo vestno hodili na volitve, ali se bomo zavedali svojih političnih pravic in dolžnosti. Iz tega vidika je za vsako državo zelo pomembno, da »vzgoji« vestne in vzorne državljane, saj je pravzaprav od naroda odvisna njena legitimnost⁴ in legalnost⁵. To dobro izrazi Jelušičeva z besedami, ko pravi, da »družbeno-politični sistem ni stabilen, varen in učinkovit zaradi svoje strukture, organiziranosti represivnih institucij ali kompleksnosti upravljanja z družbo, temveč zaradi zaupanja, lojalnosti in načina participacije množic državljanov, ki jim ta družbeno-politična ureditev pripada.« (Jelušič 1988: 8).

³ Po Južničju je politična kultura posebna oblika družbene vrhnje stavbe oziroma družbene zavesti. Bolj podrobno jo opredeli takole: »Če politično kulturo razumemo široko in vseobsegajočo, jo lahko opredelimo za celoten program političnega vedenja pa tudi vsega, kar to vedenje spodbuja, naravnava in uravnava, oblikuje in kanalizira. Torej ne gre le za zunanjo manifestacijo oziroma konkretno vedenje ampak tudi (in morda celo predvsem) za globlje motive, vzroke in vire tega vedenja.« (Jelušič 1988: 10, 12).

⁴ Ena vplivnejših definicij je Lipsetova, ki pravi, da »Z legitimnostjo razumemo sposobnost sistema, da ustvari in obdrži prepričanje, da so obstoječe politične institucije najprimernejše za družbo. Stopnja legitimnosti, na kateri so sodobni demokratični politični sistemi, je odvisna v veliki meri od načina, kako so rešena ključna vprašanja, ki so zgodovinsko delila družbo.« (Jelušič 1997: 39).

⁵ Jelušičeva po Polenu (1984: 15,20) pravi, da je »Legalnost je legitimnost, razumljena v svojem šibkejšem pomenu kot skladnost z državnimi zakoni ali kot nekaj, kar je skladno z voljo zakonodajalca. Legitimnost postane v takih primerih ekvivalent za legalno.« (Jelušič 1997: 37).

Nujno pri procesu politične socializacije je tudi to, da se ohrani neka kontinuiteta prenašanja zaželenih vrednot, kar nazorno pove tudi prej citirani avtor, ko pravi, da na družbeni ravni politična socializacija predstavlja proces »...prenosa obstoječih vrednot na nove generacije. Je oblika »kulturne transmisije«, s katero družbe ohranjajo svoj obstoj in svoje politične standarde z uvajanjem novih generacij v uveljavljene načine mišljenja in akcije.« (Špur 1991: 14). Vegič to razlago še nadgradi, s tem ko označi politično socializacijo kot »interakcijo med posameznikom in njegovim okoljem, v kateri se oblikujejo njegove politične orientacije, ki niso nujno skladne z obstoječimi družbenimi normami. Procesi politične socializacije vedno potekajo v konfliktni družbeni stvarnosti, kjer se prepletajo in medsebojno učinkujejo različne vrednostne orientacije.« (Vegič 1990: 39).

Šiber je razdelil politično socializacijo na posredno in neposredno. V prvo skupino uvršča osvajanje lastnosti, ki imajo vpliv na razvoj politične osebnosti, same po sebi pa niso politične. Jelušičeva pravi, da ima ta skupina latenten vpliv, kar pomeni, »da se s prenašanjem splošnih družbenih norm posredno oblikujejo predispozicije za politične norme obnašanja.« (Jelušič 1988: 268). V neposredne oblike pa Šiber uvršča prenos izrazito političnih vsebin in orientacij (Špur 1991: 39). Z drugimi besedami bi lahko rekli, da imajo nekateri socializatorji neposredno delovanje na politično kulturo z oblikovanjem političnega spomina (Jelušič 1988: 268).

Druga možna delitev politične socializacije je glede na razlikovanje njenih nosilcev. Šiber jih deli na personalizirane, nestrukturirane in institucionalizirane nosilce politične socializacije. V prvo skupino sodijo tisti nosilci, ki posredujejo določene norme in vrednote, medsebojni odnosi pa niso zasnovani na političnih kriterijih (družina, vrstniki). Institucionalizirano skupino pa predstavljajo tisti konstrukti, ki delujejo kot institucije z določenim programom in ciljem (šola, politične organizacije) (Špur 1991: 40). Tudi tu lahko njegovo delitev primerjamo z delitvijo, ki jo je uporabila Jelušičeva. V eno skupino je uvrstila družino, skupine vrstnikov, izkušnje na delovnem mestu, profesionalne, strokovne organizacije, družbene organizacije, društva. Za njih pravi, da niso namensko organizirane skupine za prenos politične kulture, ampak se ravno tu posamezniki srečujejo z osnovnimi družbenimi normami obnašanja, ki so veljavne za posamezni politični sistem. V skupino neposrednega sprejemanja norm politične kulture pa uvršča stike s političnimi osebnostmi, sodelovanje v političnih komunikacijah, sprejemanje političnih izkušenj od drugih, učenje političnih norm, zgodovine, teorije in vladajoče ideologije v šoli, sodelovanje in urejanje političnih zadev v

delovni organizaciji, vstopanje v politični proces kot predstavnik naroda, poslanec, delegat...(Jelušič 1988: 268-269).

Če na kratko povzamem, uvrščamo politično socializacijo v kategorijo sekundarne socializacije, ki predstavlja en del celote. Vsaka socializacija ima svoje »učitelje«, zato tudi ta ni izjema. Običajno nalogo političnih socializatorjev prevzamejo različne politične institucije, ki s svojimi nauki usmerjajo državljane. Njihova primarna naloga je pri posameznikih doseči določeno stopnjo identifikacije s sistemom. To pomeni vzgojiti državljane, ki bodo podpirali državno politično garnituro, obstoječi politični in tudi obrambno-varnostni sistem, izkazovali patriotizem in domoljubnost ter jo na tak način sprejemali kot legitimno, saj kot pravi Tadić, »Za legitimno velja tista oblast, ki ima svojo pravno in etično utemeljitev.« (Jelušič 1997: 39).

Iz napisanega vidimo, da ima političnost veliko opravka s posameznikom. Namreč že v rani mladosti smo vede in nevede izpostavljeni politični socializaciji in oblikujemo predstave o političnih »prijateljih« in »sovražnikih« (Vegič 1990: 40). Vendar pa znanja za tisto, kar je pomembno za pravilno delovanje celotnega sistema, pridobimo kasneje, a najprej z vstopom v šolo. V nadaljevanju bom izpostavila za mojo nalogo najpomembnejši del politične socializacije in njene glavne akterje.

4.4 OBRAMBNO-VARNOSTNA SOCIALIZACIJA

Obrambno-varnostna subkultura je po Jelušičevi (1988: 8) skupek vrednot, pravil in norm, ki so jih državljani inkorporirali, se po njih ravna in so hkrati način za zadovoljevanje potrebe po varnosti⁶ in zaščiti osebne integritete, osebnih pravic in svoboščin, obenem pa tudi izraz potrebe, ki jo državljani kot pripadniki družbeno-političnega sistema v danem trenutku izražajo. Ta potreba je namreč sodelovati v obrambni in varnostni politiki družbeno-političnega sistema, v zagotavljanju njegove varnosti, razvoja in spreminjanja.

⁶ S pojmom varnost danes označujemo število vidikov človekovega obstoja in delovanja. Vsebinsko bi ga lahko opredelili takole: »Varnost je stanje, v katerem je zagotovljen uravnotežen fizični, duhovni in duševni ter gmotni obstoj posameznika in družbene skupnosti v razmerju do drugih posameznikov, družbenih skupnosti in narave.« (Grizold 1992: 63). Vzpostavitev stanja varnosti torej zajema vse njene vidike: od gospodarskega, socialnega, obrambnega, ekološkega itd., pravi avtor.

Širši pojem je nacionalna varnost, ki se nanaša na samostojno državo, katera skrbi za zaščito lastne fizične integritete in ozemlja (prav tam: 64). Ker tudi na to temo obstaja kar nekaj razlag tega pojma, bi morda zadoščala najsplošnejša, ki pravi, da je nacionalna varnost varnost državnega naroda. Le-ta zajema varnost njenega ozemlja, zaščito življenja ljudi in njihove lastnine, nacionalno suverenost ter uresničevanje temeljnih funkcij družbe (prav tam: 65).

Pri tem pojmovanju v obrambno kulturo zajemamo vsa tista dejanja vsake družbeno-politične ureditve, ki uresničuje vse vidike njegove obrambne in samozaščitne funkcije⁷.

Za obrambno-varnostno kulturo torej lahko rečemo, da je del širše politične kulture posamezne družbe. Predstavlja vse aspekte za ohranitev družbeno-političnega sistema in z njim pogojenega obrambno-varnostnega sistema. S stališča posameznika, stvari zgleđajo sebičneje, kar pa je razumljivo, saj posameznik deluje zato, da zadovoljuje svoje potrebe. Tako človek kot »homo politicus« zadovoljuje svoje potrebe in interese po varnosti in obrambi preko obrambno-varnostne kulture, ter jo kot tako sprejema in podpira dokler je njemu v interesu.

Če sedaj na kratko povzamemo bistvo obrambno-varnostne socializacije, lahko z njo razumemo tisti del politične socializacije, »v katerem posameznik oblikuje svoje vrednote, norme, stališča, ki se nanašajo na varnost in na podlagi teh definira svojo vlogo v zagotavljanju obrambe in varnosti znotraj določene družbene sredine.« (Vegič 1990: 45).

Avtor še naprej pravi, da tudi ta socializacija, tako kot politična, poteka na dva načina:

1. kot proces, ki ga načrtno vodijo in usmerjajo za to določeni dejavniki politične socializacije
2. lahko poteka pod vplivom dejavnikov, ki k temu niso izrecno usmerjeni (prav tam: 46).

⁷ Obrambno prvino v Sloveniji sestavljajo oborožene sile in civilna obramba. Njune naloge so odvracanje morebitnega napadalca, obramba svojega ozemlja ob morebitni agresiji, zaščita prebivalstva in materialnih dobrin ter odpravljanje posledic agresije, neoboroženo upiranje agresiji, delovanje političnega in drugih družbenih podsistemov v vojni (Grizold 1992: 70).

4.5 OBRAMBNO-VARNOSTNI SOCIALIZATORJI

V prejšnjem poglavju so bili omenjeni politični socializatorji, za katere velja, da so hkrati tudi pomembni obrambno-varnostni socializatorji. Poleg že naštetih, pa lahko v to klasifikacijo uvrstimo še sledeče, za katere Jelušičeva (1988: 269) pravi, da so morda celo ključnega pomena: vojaška organizacija in služenje vojaškega roka; varstvene organizacije družbe kot so policija, žandarmerija, sodstvo; aktivno sodelovanje v vojaških spopadih, narodnoosvobodilni vojni, oboroženi socialistični revoluciji, državnem ali vojaškem udaru, državljanski vojni; sodelovanje v mirovnih manifestacijah in pohodih za mir; mirovna ali militantna vzgoja v šoli, politične organizacije z militantnim ustrojem in vsebino političnega dela; družbene in politične organizacije vojnih veteranov ali vojaških oseb; prostovoljske vojaške organizacije; obrambne in zaščitne vsebine kot del učno-vzgojnega procesa; delovna organizacija in krajevna skupnost kot uresničevalec obrambnih in varnostnih priprav.

Zdaj lahko vidimo obrambno-varnostno socializacijo v vsej njeni kompleksnosti. Zaradi izjemne razsežnosti tega pojava je na tem mestu skoraj nemogoče vsakemu nameniti nekaj besed (kar tudi ne bi bilo smiselno glede na moj predmet proučevanja), zato je izbrana le peščica, ki se na nek način navezuje na mladino in njeno obrambno-varnostno socializacijo.

4.5.1 Družina

V današnji družbi družina velja za »mikro« družbeni sistem, zato ni čudno, da se z političnimi mišljenji in načeli srečamo že v rani mladosti. »V družini se otrok nauči prvih oblik družbenega in kulturnega vedenja in tako stori prve korake tudi k političnemu vedenju. Družina posreduje prva znanja o politiki in političnem; pred vsemi drugimi socializacijskimi dejavniki vtisne skupinsko identiteto, navaja otroka na dejstvo, da so in da morajo biti v družbi različne vloge, in po tej poti se ponujajo tudi vzorci oblasti in predstave o hierarhični zgradbi družbe« (Južnič 1989: 117).

Družina ima potemtakem ključno vlogo pri socializaciji, saj je s posameznikom v tesni povezavi, čustveno in fizično. Zato ima tudi največji vpliv na razvoj otrokove identitete, saj

kot pravi Podunavac, »ima celo monopol v prenašanju norm politične kulture.« (Jelušič 1988: 272).

Popolnoma drugačen pogled nam predstavi Vegič v svoji zgodovinski primerjavi med nekdanjo tradicionalno avtoritarno družino in današnjo moderno. Namesto avtoritarnosti, za katero sta značilni poslušnost in podrejenost, je danes značilen t.i. narcistični socializacijski obrazec. Z njim si po Uletovi raziskovalci razlagajo upor mladih do tradicionalnih oblik kulturnega in političnega delovanja, odklanjanje odrasle družbe, protest do obstoječih družbenih norm in podobno. Vse to posledično pripelje do neidentifikacije mladih z političnimi normami in obrambno-varnostno problematiko in hkrati tudi vpliva na socialni karakter mladine in njeno politično orientacijo (Vegič 1990: 49-50).

Če na kratko povzamem, lahko rečemo, da je od naših staršev odvisno, kako bomo dojemali sebe in svet okoli nas. Ali se bomo dojemali za hlapce ali smo morda ustvarjeni za nekaj več? Glede na to, da nam starši predajo svojo percepcijo (ne)političnosti je od posameznika potem odvisno kako jo bo sprejel. Vedno pa obstaja verjetnost, da se otrok ne strinja z načeli svojih staršev. V tem primeru je možnost, da bo otrok oziroma mladostnik ta načela zavrgel, precejšnja in si ustvaril nova.

4.5.2 Skupine vrstnikov

Takoj na začetku naj omenim, da so skupine vrstnikov nehierarhične primarne skupine, najbolj neposredne in zato najbolj pristne. Tako kot mnogokateri pisec, tudi sama menim, da je tej skupni pravzaprav posvečene premalo pozornosti, saj se družba v današnjih časih očitno še ne zaveda njihovega dejanskega pomena. Južnič pravi, da »v njih vse preveč vidimo le nekakšno dopolnilo pomembnejših političnih socializatorjev«, in tako zaradi njihovega omaloževanja spregledamo »nemalokdaj temeljno vlogo v posredovnanju političnih norm, vedenja, v naravnavanju motivacij za politično aktivnost ali neaktivnost in v uveljavljanju pomembnih političnih idej.« (Južnič 1989: 123).

Če pobrsamo po svojih spominih, si moramo priznati, da starši v otrokovi adolescenci nanj nimajo takega vpliva, kot bi si ga želeli. Namreč v družbi vrstnikov si enakovreden član, kar ne velja v družini, kjer obstaja določena hierarhija. In glede na to, da je politika pač tema, o

kateri ima malodane vsak človek svoje mnenje, lahko iz tega sklepamo, da ima posameznik možnost izbire ali bo načela skupine sprejel ali pa ne. Zato se strinjam z avtorjem ko pravi, da se »presenetljivo veliko družbenih in politično relevantnih stališč oblikuje prav v skupinah vrstnikov.« (prav tam: 123).

Kot zanimivost naj omenim ugotovitev Jelušičeve (1988: 272), ko pravi, da so bili prijatelji skoraj povsem nepomembni za oblikovanje posameznikovega odnosa do obrambno-varnostne problematike. To kontroverznost je verjetno mogoče pojasniti z dejstvom, da je njihova raziskava zajemala odraslo populacijo in še to v čisto drugačnih razmerah.

Na splošno bi za mlade danes lahko rekli, da je čas velikih ideoloških tem minil. Mladina ima popolnoma drugačne vrednote in usmeritve, kot jih je imela v 60-ih in 70-ih letih prejšnjega stoletja. Za takratno mladino je bilo to revolucionarno obdobje, imeli so določen vpliv na ljudi okoli sebe, niso bili prezrti. Za današnjo mladino tega ne moremo trditi, saj je usmerjenost v zasebni svet vedno večja. Posledično so taki tudi njihovi interesi. Raziskava Mladina '93 to jasno potrjuje, saj so za teme kot je nacionalna preteklost in usoda naroda, vojska in vojaške stvari, vera in versko življenje ter politika in politično dogajanje najmanj zainteresirani (Ule in drugi 1993: 14).

4.5.3 Verske organizacije

»S sintagmo »verske organizacije« razumemo ne le vse organizirane in institucionalizirane religije z jasno razpoznavno notranjo hierarhijo, marveč tudi vsa združenja, ki imajo kot »verske skupnosti« ne le opredeljene verske resnice, marveč tudi moralno-etične kodekse. Slednji naj bi bistveno vplivali v procesih politične organizacije vsaj toliko kot sam tip verske organiziranosti.« (Južnič 1989: 128).

Če pogledamo vpliv cerkve skozi zgodovino, bomo kaj kmalu ugotovili, da je vedno bila in vedno bo politično opredeljena, tako kot so tudi njihovi nauki. Zatorej je cerkev prava koncentracija političnosocializacijskih vlog, kot se je izrazil sam avtor. Pri tem ima v mislih ne samo katoliško, marveč tudi protestantsko in muslimansko versko vzgojo. Vsaka od teh se je vedno borila za čim večji vpliv na socializacijo, včasih tudi s prekoračitvijo razumnih meja. Problem v razmerju cerkev – družba je nastal, ker je bila cerkev popolnoma netolerantna, to

pa je za današnje čase nujno potrebna vrlina. Praviloma je bila netolerantnost prvina vseh ekskluzivnih prepričanj, ki se je zaradi družbenih nujnosti morala spremeniti. Vendar pa cerkev še danes ne sledi času, saj kot avtor pravi, »je močno načeta kultura katoliškega geta, ki se oblikuje ali obstaja v tradicionalnih okvirih, ki ne sledijo splošnim premikom v znanost in politiki.« (prav tam: 136).

Lahko torej povzamemo, da je cerkev svojo osrednjo vlogo pri politični socializaciji izgubila skozi zgodovino. Iz tega sledi, da je izgubila precejšnjo podporo ljudstva in posledično pravico do vmešavanja v posvetno oblast. V slovenski ustavi je tudi zapisano (I. poglavje, 7. člen), da so država in verske skupnosti ločene; med seboj so enakopravne, njihovo delovanje pa je svobodno.

Cerkev ima ta trenutek le obrobno vlogo, čeprav še zmeraj ob pomembnih državnih vprašanjih izraža svoje mnenje, daje podporo določenim kandidatom ali odločitvam ter tako navzven politično deluje.

Mladi imajo danes sicer velike potrebe po duhovnem razvoju, ki pa jih ne uresničujejo predvsem v cerkvi. Večina jih je bodisi nereligioznih, vendar strpnih do religije, ali pa religioznih, vendar kritičnih do vere. Iz tega lahko razberemo, da je za mlade značilen odklik od institucionalno in tradicionalno vzpostavljenih oblik religije, saj je opazen premik k orientalskim kulturam (Ule in drugi 1993: 17, 19).

4.5.4 Šola

Kot sem že omenila je šola poleg družine eden izmed najpomembnejših socializatorjev, saj ima svojstveno vlogo pri oblikovanju politične kulture, kot dokazujejo različni raziskovalci. Poleg izobraževalne vloge pa ima s stališča njenih socializacijskih vlog še tri pozicije:

- deluje z vsebino podajane gradiva, na različne načine razporejenega in doziranega,
- z uveljavljanjem posebnega načina življenja tistih, ki so v njenem sistemu,
- z utemeljevanjem družbenih in političnih odnosov (Južnič 1989: 137).

Šola kot institucija danes izraža svojo dvojnost; po eni strani je tisti politični socializator, ki ga vsaka država najlažje nadzira in usmerja (o zmonopoliziranosti razpravlja tudi Jelušičeva (1988: 271)), po drugi strani je pa prav ona tista, ki bistveno spreminja sisteme. Seveda pa je od države do države odvisno kakšno vlogo ji pripisujejo, kakšne so družbeno-ekonomske in politične razmere.

Po Jelušičevi se dvojnost šole izraža po eni strani v njeni vlogi neposrednega oblikovalca političnega spomina, po drugi pa je lahko faktor posredne socializacije. Neposredna oblika socializiranja poteka preko učnih načrtov, ki vsebujejo obrambno-varnostne prvine. Tako se prenašajo znanja o »obrambno-varnostni politiki, pozitivne emocionalne predstave in občutki o obrambi in varnosti; stališča, ki konstituirajo obrambno-varnostni sistem; s pomočjo učnih programov se pridobivajo osnovna praktična znanja za sodelovanje v akcijah obrambne in samozaščitne politike.« (Jelušič 1988: 270).

Na posredno oblikovanje obrambno-varnostne kulture pa vplivajo vzorci obnašanja med učitelji in učenci, ki so bolj neformalnega pomena, kljub temu pa sledijo zakonom spoštovanja avtoritete in hierarhije (prav tam: 270).

Politična socializacija je preko šolskega sistema v Sloveniji izgubila na pomenu ob osamosvojitvi in menjavi političnega sistema. Čeprav se ohranja množičnost šolanja in se šolske reforme še vedno sprejemajo v političnem vrhu, tako kot v socializmu, pa je moč vplivanja precej stagnirala. Še vedno aktualna znanja iz obrambno-varnostnega področja pa se nanašajo na širše vsebinske sklope, kot so na primer znanja o lastni državi, politični ureditvi, družbenih vrednotah, drugih državah in svetu nasploh, je zapisal Vegič (1990: 52-53).

Tudi za to institucijo bi dejala, da je »teža njene besede« izgubila svoj pomen, vsaj kar se politične socializacije tiče, saj so se na primer učni načrti od osamosvojitve bistveno spremenili in ne zajemajo več neposredno obrambno-varnostnih vsebin. Možnost večjega vplivanja na ljudi ima šolstvo morda še vedno v nedemokratičnih sistemih, kjer ljudje nimajo svobodne izbire mišljenja.

4.5.5 Sredstva javnega obveščanja

Danes nas na skoraj vsakem koraku spremlja vsaj eno sredstvo javnega obveščanja. Pravzaprav jih je že cela poplava in ne kaže, da bi se njihova številčnost stabilizirala. Kvečjemu bo zrasla. Zato lahko iz tega razloga tudi domnevamo, da bodo kmalu postala pomembni politični socializator, saj kot pravi Jelušičeva (1988: 273), »so bistvena za bogatitev kognitivne politične usmeritve v obrambno-varnostni kulturi.«

Njihovo delovanje danes ni več omejeno lokalno, marveč globalno. Delujejo kot dopolnilni socializatorji, vendar na prefinjen način. Na to opozarja tudi avtor, kajti na proces politične socializacije ne delujejo samo neposredna politična sporočila, ampak poznamo tudi posredno politično socializacijo (Južnič 1989: 146).

Prav tako kot šole, so tudi sredstva javnega obveščanja »nagnjena h kontroliranju in planiranju s strani ustvarjalcev zaželjene politične in obrambno-varnostne kulture, zato pa tudi k monopolom.« (Jelušič 1988: 273). To dejstvo lahko preverimo s primerom iz vsakdanjega življenja, saj je že odločitev, kateri resni dnevni časopis bomo prebirali, takorekoč politična odločitev.

Množični mediji nam danes v naše domove prinesejo takorekoč cel svet. Tako velja tudi za politiko. Ni se nam treba več udeleževati zborovanj in podobnega, ampak samo pritisnemo na gumb, pa politika pride k nam. Od nas samih pa je odvisno, do kakšne mere bomo dovzetni za politično propagando iz vseh mogočih strani, in kdo nas bo dokončno prepričal. In glede na to, da smo izpostavljeni socializaciji celo življenje, se slejkoprej odločimo za eno politično in obrambno-varnostno orientacijo.

4.5.6 Delovno okolje

Delovno okolje je po Južničevih besedah vir nekakšne resocializacije v smislu ponovne, predrugačene socializacije.

Čas redne zaposlitve se je precej premaknil v poznejša leta, kar lahko opravičimo z podaljševanjem šolanja. Ta specifična resocializacija pa v posamezniku, ko spozna novo

delovno okolje, »nekako prebudi posameznika k politiki in političnemu že zaradi zapletenosti odnosov, ki praviloma obstajajo v vsakem delovnem kolektivu.« (Južnič 1989: 151).

Po nekaterih raziskavah sodeč je delovna organizacija celo najvplivnejši dejavnik politične socializacije.

4.5.7 Politične organizacije

Prva naloga političnih organizacij je pridobiti čim večje število članov in jih seveda obdržati, če že ne povišati. Na člane se tudi najprej izvaja politični in obrambno-varnostni vpliv, hkrati pa je ta vpliv usmerjen tudi na celotno družbo in predvsem na mladino. Ravno pri tej skupini je problem, kako in na kakšen način jih pritegniti k sodelovanju in s tem sprejemanju in odobravanju vsebin določenih političnih organizacij. Ta problem je viden že dalj časa, saj se zanimanje in interes mladih do političnih institucij in sistema nasploh, stalno zmanjšuje. V tem primeru bi dodatno vsiljevanje političnih socializatorjev povzročilo prej negativne kot pozitivne posledice.

Mladi imajo danes kar nekaj možnosti izbire med političnimi organizacijami, saj so formirane razne stranke, zveze, forumi, preko katerih lahko delujejo in izražajo svoja politična stališča in interese. Malodane vsaka slovenska stranka že ima svoj podmladek, ki ga budno spremlja in usmerja matična stranka. Politične organizacije, vključno z mladinskimi, pa imajo deklarirane svoje cilje, politični program, ki običajno vsebuje tudi opredelitev do obrambno-varnostne problematike. In ta način »se mladim odpirajo številne možnosti za oblikovanje in legitimno izražanje interesov na tem področju.« (Vegič 1990: 60).

4.5.8 Obrambne sile

Najprej je potrebno omeniti, da so obrambne sile sestavljene iz večih komponent, vendar se bom tukaj osredotočila samo na glavnega nosilca obrambe vsake države in to je vojska.

Močno je še živ spomin na krvavo zadržje kitajskega študentskega demokratičnega gibanja leta 1989, ko so kitajske oborožene sile brutalno nastopile proti svojim lastnim državljanom v

imenu reda in discipline. Tak način prevzganja običajno ne prinese dolgoročnih uspehov, saj se z orožjem in silo ne da doseči vsega. Vendar pa vojska ni vedno represivna, kajti če se spomnimo osamosvajanja Slovenije, je odigrala »vlogo integracijskega dejavnika in mobilizatorja« in s tem dobila »vlogo preoblikovalca tradicionalnih vrednot« (Vegič 1990: 63).

Kot ugotavlja že J.Vjatr, ima vojska več nalog, med drugimi opravlja tudi »pomembne splošno-družbene organizacijske, izobraževalne in politične funkcije.« (Vegič 1990: 64). Poudari tudi njeno povezovanje s civilno družbo.

Vse oborožene sile si prizadevajo pridobiti določeno legitimnost v očeh državljanov, zato so njihova prizadevanja usmerjena v izoblikovanje pozitivnega odnosa do temeljnih družbenih vrednot, preko katerih poskušajo opravičiti svoj obstoj. Njihov obstoj pa mora biti odobren iz vseh strani, ne samo v očeh tistih, ki so neposredno vključeni v njeno organizacijo. Zato »socializacijskega vpliva armade ni mogoče omejiti zgolj na obdobje, ki ga posameznik preživi v armadi. Mladi armado doživljajo kot nosilca določenih političnih orientacij. S tem svoj odnos do obrambe in do armade oblikujejo, preden se s to institucijo sploh srečajo.« (prav tam: 65). To dejstvo verjetno bolj velja za države, v katerih še imajo institucijo splošne vojaške obveznosti.

Danes vojaška organizacija, tako kot recimo politične organizacije, izraža težnjo, približati se svojemu civilnemu prebivalstvu, s poudarkom na mladih. Če pogledamo Slovensko vojsko, bi lahko rekli, da se je organizacija pojavila na trgu delovne sile, kjer veljajo zakoni ponudbe in povpraševanja. Išče se kvaliteten kader, propagira se poklic vojaka preko televizijskih in drugih oglasov, prirejajo se odprta vrata vojašnic in podobno. Vse to in še kaj, se odvija pred našimi očmi zato, da postane ta organizacija »človeku prijazna« in si pridobi naše zaupanje ter odobravanje.

5. STALIŠČA MLADINE DO VOJAŠKEGA POKLICA

Vojaški poklic je v marsičem enak kot ostali poklici, kar propagira tudi SV v svojih reklamnih sporočilih. Razlikuje se sicer v tem, da vsebuje drugačne dimenzije in ima drugačne naloge in namen. Njegova edinstvena posebnost pa je ta, da vojak tvega največjo dragocenost, ki jo premore – svoje življenje. V večini ostalih poklicev se s tako zahtevo ne srečamo. Nekateri pravijo, da se v današnjih časih vojaški poklic ne razlikuje od drugih, nasprotni tabor pa trdi drugače. Drži, da so se spremenili viri ogrožanja, namen vojaka pa ostaja isti – bojevanje. Razvijajo se tudi različice, kjer so vojakom na prvem mestu druge naloge in ne bojevanje.

Mladi danes pri svojem odločanju o poklicu, ki naj bi ga opravljali, preverijo vse možne informacije, ki so dostopne. To velja tudi za vojaški poklic, ki ga je potrebno obravnavati enakovredno z ostalimi poklici, ter ga ne ločevati, ampak vključiti in primerjati v lestvici možnih izbir. Na končno odločitev pa vplivajo tako objektivni kot subjektivni dejavniki, torej vse od dostopnih informacij, posameznikove preference, do sposobnosti, možnosti zaposlitve, zdravstvenega stanja, dohodka in še bi lahko naštevali.

Kot so napisali avtorji raziskave Slovenci in vojaško obrambni ter obramboslovni poklici (1986: 4), da če želimo analizirati odnose posameznika do sveta poklicev, moramo upoštevati predvsem štiri različne dimenzije teh odnosov:

- poznavanje oziroma percepcijo poklicev,
- vrednotenje poklicev,
- zahtevnost poklicev in percepcijo lastnih sposobnosti,
- možnosti zaposlitve v različnih poklicih.

Na tem mestu bi na kratko povzela nekaj zaključnih ugotovitev te raziskave, ki se mi zdijo relevantne. Srednješolci so glede na omenjene štiri dimenzije zelo nizko ocenili poznavanje vojaških poklicev, nizko jih tudi vrednotijo, se čutijo zanje malo sposobne in v splošnem menijo, da v teh poklicih ni težko dobiti zaposlitve. Pri izbiri je vloga socialnega porekla večja kot vloga spola. Otroci nižje izobraženih in delavcev višje vrednotijo vojaške poklice kot otroci bolj izobraženih staršev. Kot bistven diskriminacijski faktor se je pri analizi pokazal kraj bivanja, saj je v mestih izredno malo zanimanja za vojaški poklic, medtem ko le-to raste glede na bivanje v manjših krajih. In še zadnja ugotovitev. Razlike se pojavljajo tudi glede na

kasnejše izobraževanje, saj tisti z višjimi poklicnimi aspiracijami v večji meri odklanjajo vojaške poklice, kot učenci, ki se imajo namen po srednji šoli zaposliti.

Nekaj teh ugotovitev, bi veljalo morda na hitro primerjati v sklepni misli z analizo, ki jo bom opravila jaz. Obe raziskavi sta posvečali pozornost mladim in vojaškemu poklicu, vendar se med seboj precej razlikujeta. Zato je torej to poglavje namenjeno bolj kot uvodna beseda v raziskavo, ki sledi v nadaljevanju.

6. RAZISKAVA

Ta del naloge predstavlja praktično analiziranje in preverjanje indikatorjev, ki se nanašajo na postavljene hipotezi. Kot sem že omenila, so bile opravljene tri raziskave z naslovom »Stališča slovenske mladine do vojaškega poklica« in sicer 1997, 2000 in 2003. Vse je opravil Obramboslovni raziskovalni center na Fakulteti za družbene vede. Raziskava je zajemala srednješolce tretjih letnikov, različnih programov (triletni tehnični, triletni ostali, štiriletni tehnični, štiriletni ostali, gimnazija) po celotni Sloveniji. V prvi raziskavi je sodelovalo 1642 srednješolcev, v letu 2000 pa je bilo vključenih 1398 anketirancev, z največjim deležem v pomurski regiji (9,3%) in najvišjim odstotkom gimnazijcev (24,4%). V zadnji raziskavi pa je sodelovalo 1468 srednješolcev, od tega zopet največji del v Pomurju (10%) in prav tako najvišji delež gimnazijcev (26,4%).

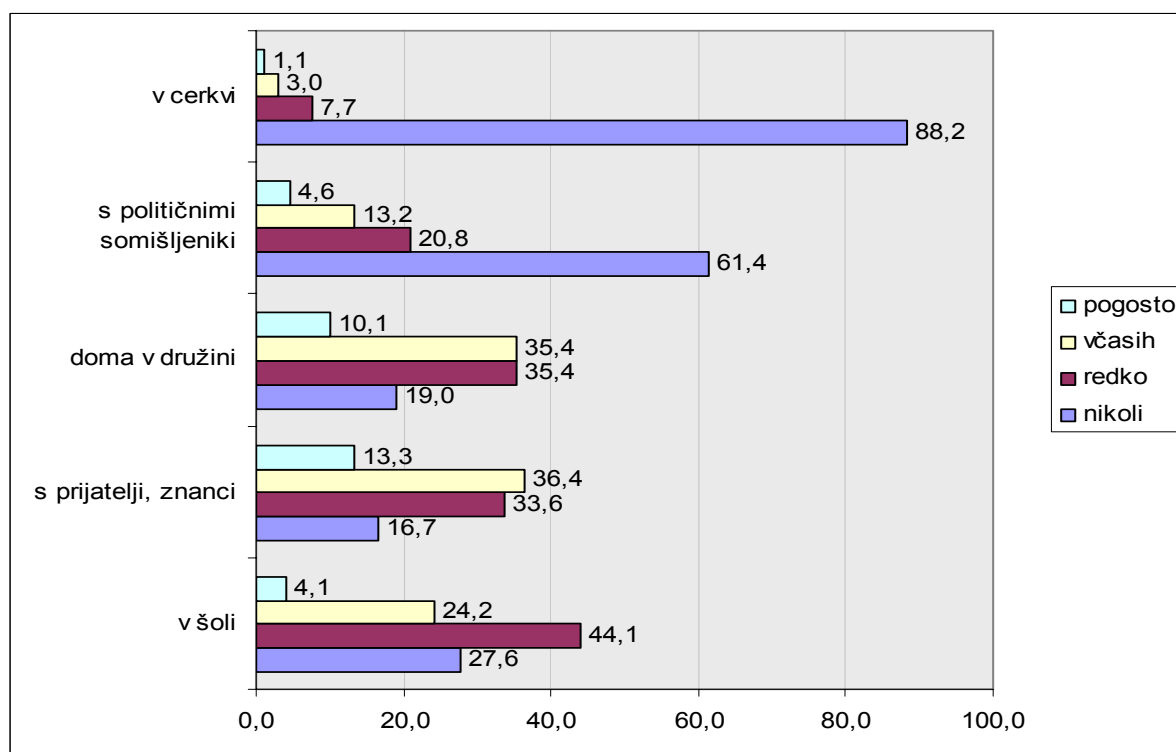
Iz raziskav sem izbrala nekaj vprašanj, ki se nanašajo na mojo nalogo. Z njimi bom ugotavljala pravilnost oziroma nepravilnost postavljene hipoteze. Raziskave so zajele vzorec slovenske srednješolske mladine, zato lahko iz dobljenih rezultatov le posredno sklepamo. Kljub temu pa dovolj prepričljivo kažejo na stanje, ki vlada med mladimi zadnjih nekaj let. V nalogi sem se osredotočila na zanimanje in interes mladih za vojaški poklic, kolikšna je njihova seznanjenost s tem poklicem in katerega preferirajo.

Temeljna hipoteza temelji na predpostavki, da mladi vedno manj zanimanja in interesa izkazujejo za nacionalno-varnostna in obrambna vprašanja. Posledično to pomeni, da je tudi zanimanja za vojaški poklic vedno manj. Vseh pet izbranih indikatorjev se tako neposredno

veže na mojo hipotezo. Z neodvisnimi spremenljivkami pa bom analizirala drugo hipotezo in jo na podlagi dobljenih rezultatov potrdila ali ovrgla.

1997

Prvo vprašanje se glasi »*Kje in kako pogosto se pogovarjate o varnostno-obrambni vprašanjih in vojski?*«. Tukaj me zanima, kje in s kom se mladina pogovarja o teh vprašanjih in pravzaprav če sploh obstaja zanimanje za take pogovore. Samo v prvi raziskavi je bilo pet možnih odgovorov. Kasneje so izpustili odgovor »v cerkvi« in v zadnji raziskavi še odgovor »s političnimi somišljeniki«.

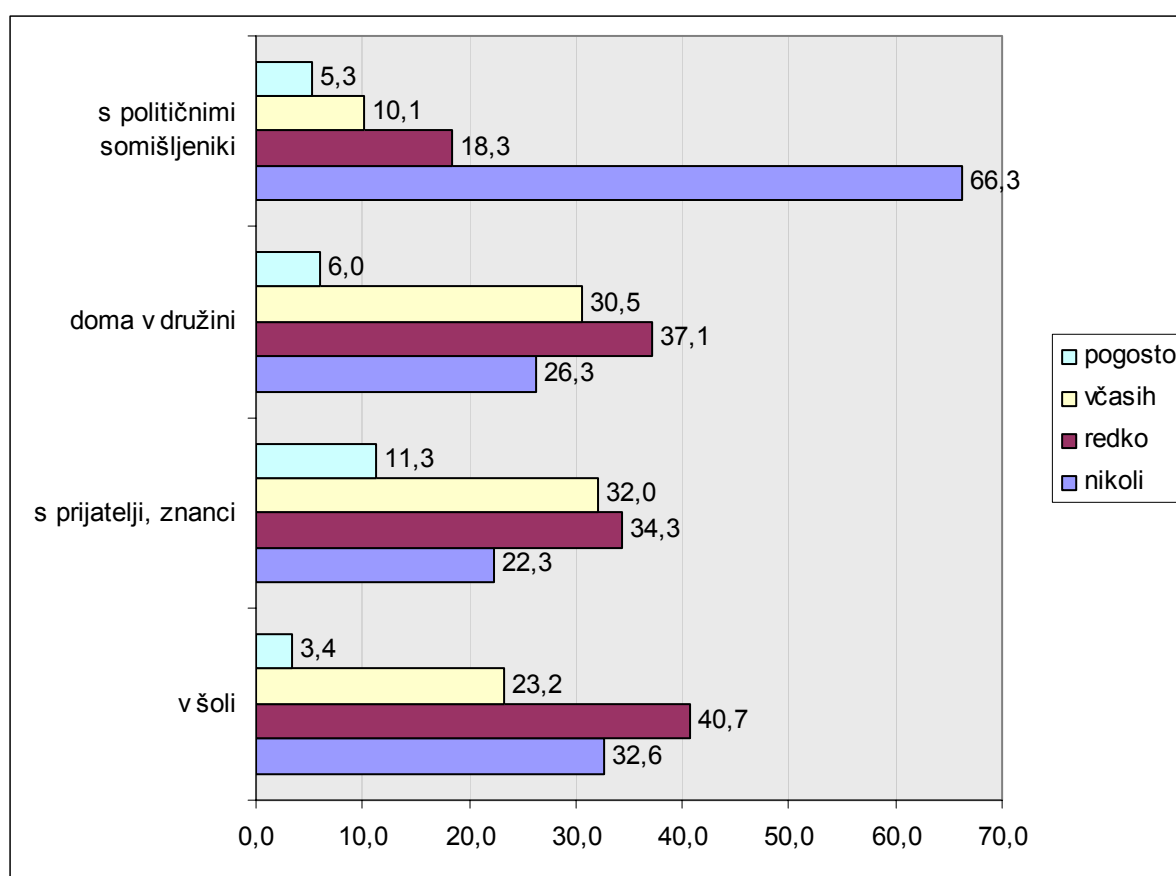
Povprečno so se leta 1997 največkrat o tem pogovarjali s prijatelji, nato doma, sledijo si odgovori v šoli in s somišljeniki, ter v cerkvi. Sicer pa iz grafa lahko razberemo, da izrazito izstopa odgovor, da se nikoli o tem ne pogovarjajo v cerkvi, in malo manj izrazito, s političnimi somišljeniki, kar je morda rahlo presenetljivo.

Zanimivi rezultati so pri odgovoru »doma v družini« in »s prijatelji«, saj oba kroga predstavljata posamezniku najbližje ljudi in oba imata takorekoč iste odstotke.

Na splošno lahko rečem, da se o teh vprašanjih nikjer pogosto ne pogovarjajo. Povzamem lahko, da o tej temi mladi ne diskutirajo radi in jih ne zanima preveč.

2000

Tudi v letu 2000 so povprečja odgovorov v istem zaporedju kot v prvi raziskavi. Tako je najvišji odstotek pri odgovoru, da se nikoli o tem ne pogovarjajo s političnimi somišljeniki, prav tako pa je bil najmanjkrat izbran odgovor pogosto. Pri odgovorih na splošno ni velikih nihanj med letoma. Še zmeraj prevladuje odgovor redko, kar kaže na nezainteresiranost za to problematiko.

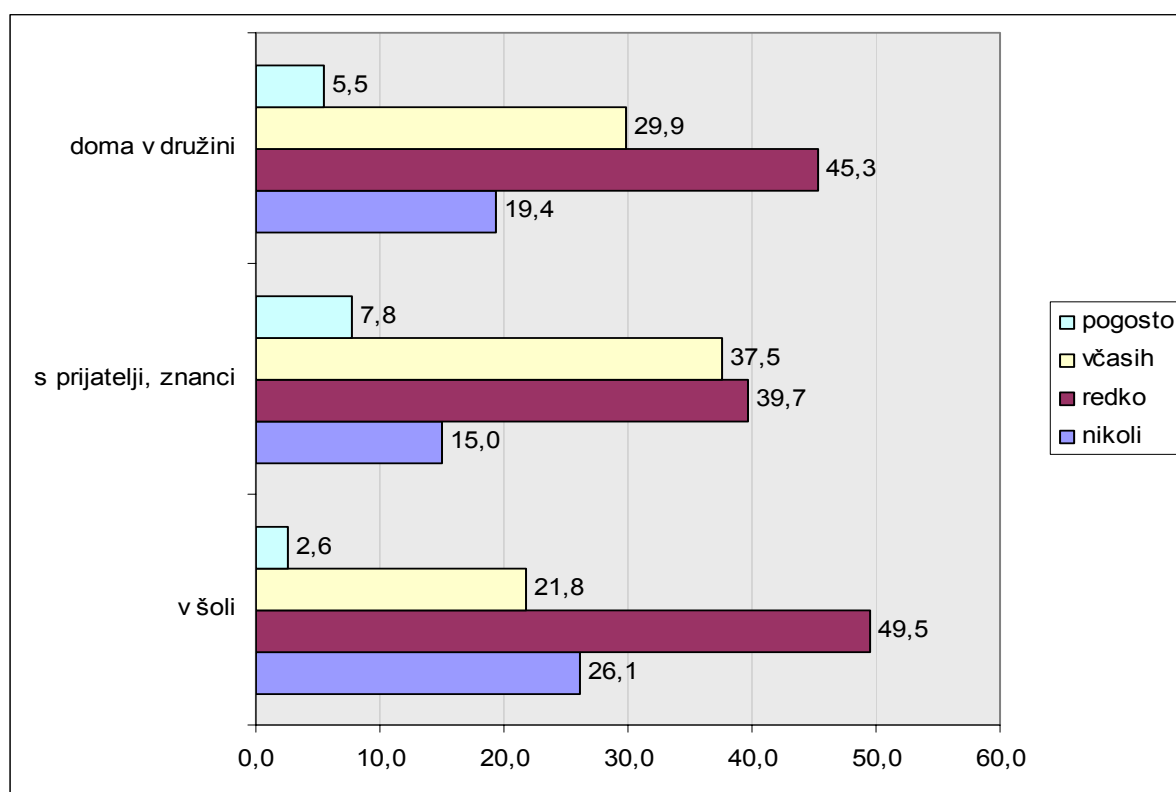

V primerjavi z prejšnjo raziskavo se odstotki rahlo razlikujejo, kar lahko pojasnimo s tem, da so iz vprašalnika umaknili odgovor »v cerkvi«.

Na splošno se tudi vrednosti posameznih odgovorov v primerjavi z letom 1997 ne razlikujejo bistveno, tako da lahko rečemo, da se mladina o tem vprašanju pogovarja isto kot leta poprej.

2003

Še zmeraj je povprečje kje se o vprašanju največkrat pogovarjajo najvišje pri odgovoru s prijatelji, nato doma in šoli. Tako kot še zmeraj prevladuje odgovor redko, ki je sicer precej narastel pri izbiri »v šoli«, se še vedno nikjer pogosto ne pogovarjajo o tem vprašanju.

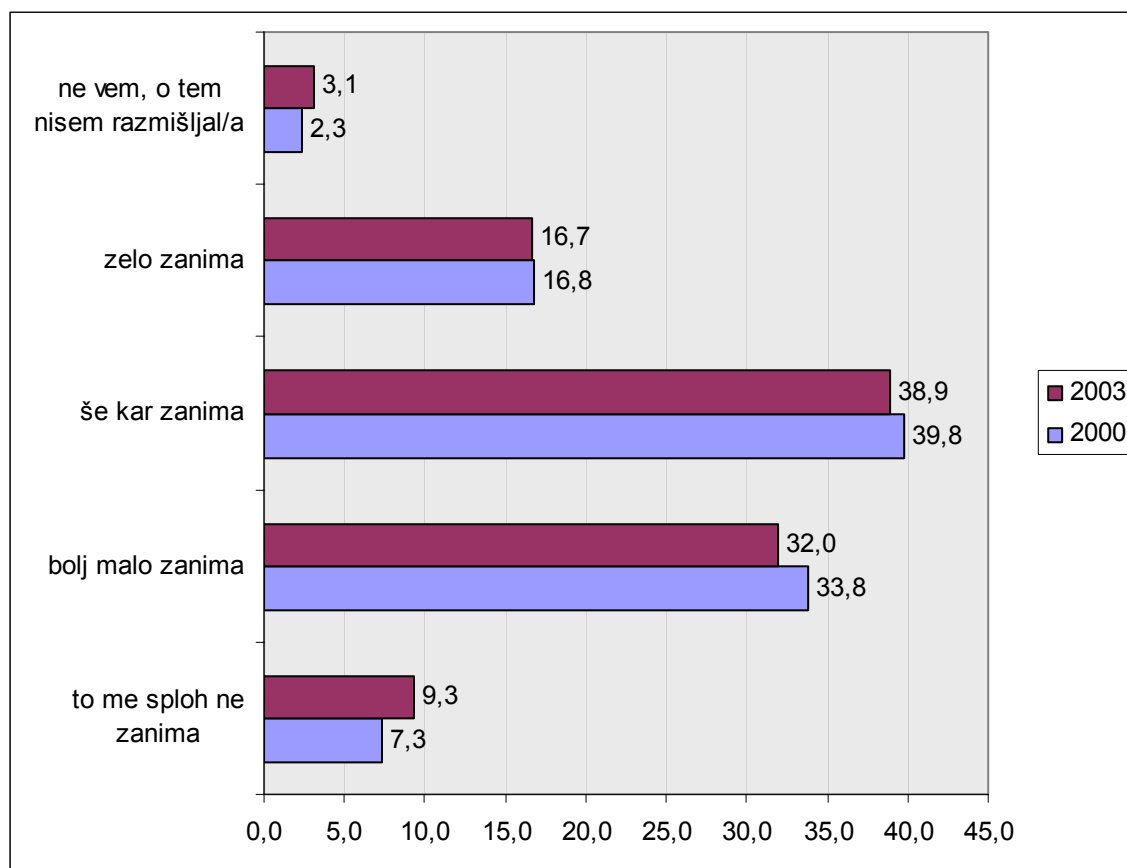
Povišane vrednosti posameznih odgovorov lahko tudi tu razložimo z umikom še enega odgovora iz vprašalnika, kajti ni več zajete možnosti »s političnimi somišljeniki«.

Kot zanimivost naj omenim, da so lestvice pri odgovorih ostale v vseh treh raziskavah takorekoč nespremenjene.

Končna ugotovitev pri tem vprašanju v medletni primerjavi je ta, da so odstotki v približno enakih vrednostih pri odgovorih v šoli, s prijatelji in doma. *Ta tema mladih ne zanima*, zato o njej tudi ne diskutirajo. *Če pa že je to največkrat v krogu prijateljev in znancev*, sledi domači

krog in šele nato šola, kar lahko povežem tudi z eno mojo mislijo o politični socializaciji, ko pravim, da šola danes nima več vloge obrambno-varnostnega socializatorja

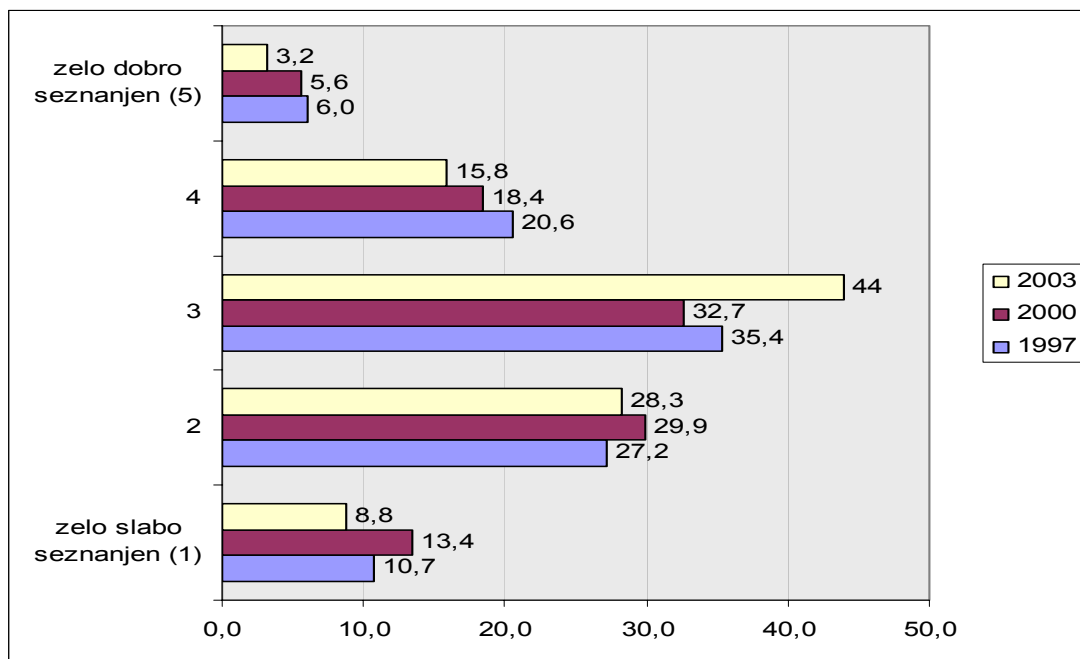
Drugo vprašanje se glasi »*Koliko vas zanimajo informacije o vojski in nacionalni varnosti?*«. Tega vprašanja v prvi raziskavi ni bilo, zato sem primerjala samo rezultate iz leta 2000 in 2003.

Kot vidimo med letoma ni bistvenih razlik. Največji odstotek je pri odgovoru »še kar zanima«, ki recimo predstavlja zlato sredino. Srednješolci torej ne kažejo niti prevelikega zanimanja niti ne popolnega nezanimanja. Izredno nizek je odstotek odgovora »ne vem«, ki je sicer v letu 2003 višji za 0,8%. Od tistih, ki kažejo veliko zanimanje za te informacije, je sicer vojaških navdušencev najmanj, vendar na splošno lahko rečemo, da zanimanje obstaja in to kar trdno, saj je razlika med letoma zanemarljiva. To isto velja tudi za odgovor »še kar zanima«.

Anketiranci torej kažejo povprečno zanimanje za tovrstne informacije, vprašanje pa je, ali so jim le-te dostopne in po katerih možnih kanalih.

Naslednje vprašanje je bilo »V kolikšni meri ste seznanjeni z vsem, kar se tiče države in vojske, obrambe in varnosti?«. Za leto 1997 in 2000 sta bili vprašanji primerljivi, za 2003 pa sem se odločila za primerjavo z vprašanjem seznanjenosti s sistemom nacionalne varnosti Republike Slovenije (vprašanje 150). Vrednosti za prvi dve raziskavi je bilo potrebno rekodirati in jih s tem pretvoriti iz deset v pet razredov. Tako dobljene rezultate sem lahko analizirala in primerjala.

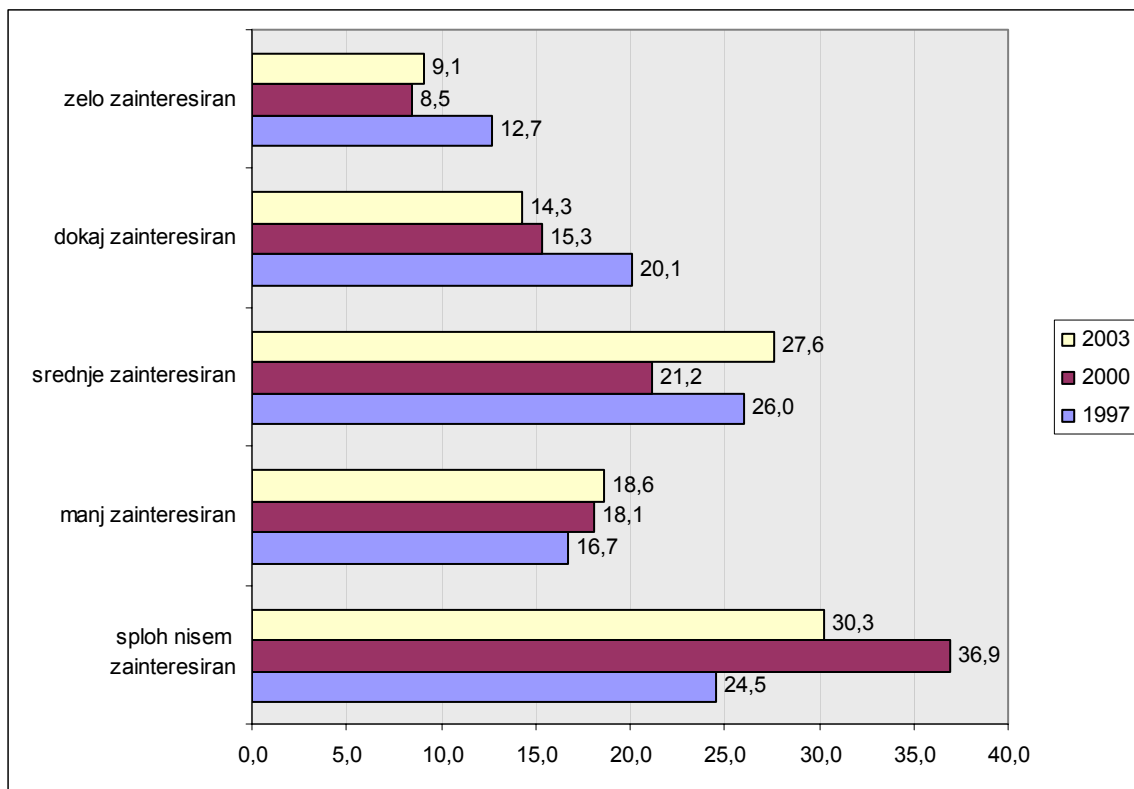

Največ anketirancev se je odločilo za sredinski odgovor (3) in to v vseh treh raziskavah. Sicer pa v povprečju ocenjujejo, da so bolj slabo seznanjeni z vojsko in obrambo, kar lahko navežem na mojo misel, da država premalo promovira ta del svojega aparata in ne izvaja takorekoč nobene politične socializacije. Če pa jo že, je usmerjena v drugo populacijo, kajti dobljeni rezultati niso v prid vojaški propagandi. Iz tega sledi, da se je najmanj anketirancev odločilo za odgovor »zelo dobro seznanjen«.

Tudi medletne primerjave se med seboj bistveno ne razlikujejo, razen pri odgovoru (3), kjer beležimo v letu 2003 več kot 10-odstotno povečanje, le-to pa hkrati predstavlja največje odstopanje v grafu.

Če povzamem, so se srednješolci v vseh treh letih odločali za odgovor, kateremu se pripisuje, da ni njihova seznanjenost *niti zelo slaba niti zelo dobra*. Rezultat izkazuje, da so bili deležni nekih splošnih informacij, podrobnega pregleda nad delovanjem sistema pa nimajo.

Vprašanje »V kolikšni meri ste vi osebno zainteresirani za službo v Slovenski vojski?« neposredno sprašuje po interesu za zaposlitev. V letu 1997 je bilo vprašanje postavljeno malo drugače in sicer »V kolikšni meri ste vi osebno zainteresirani za izobraževanje za vojaški poklic?«, vendar prav tako kaže na interes, zato ga lahko obravnavam skupaj z drugima dvema.

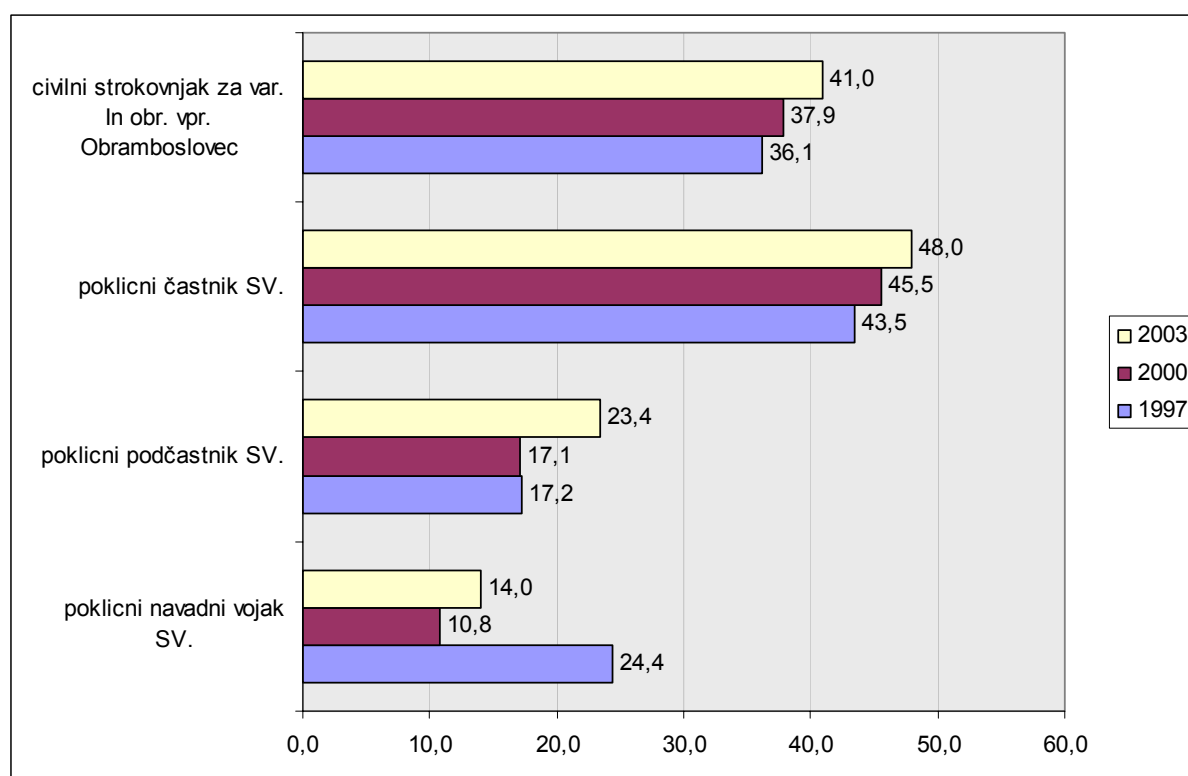

Primerjava med leti pokaže, da se zmanjšuje odstotek pri odgovoru »dokaj zainteresiran«, pri »srednje zainteresiran« se je v letu 2000 zmanjšal in se v zadnji raziskavi povzpел na najvišjo raven. Nihanje je vidno tudi pri odgovoru »sploh nisem zainteresiran«, kjer je odstotek od leta 1997 do 2000 skokovito narasel na najvišji odstotek tudi nasploh v tabeli ter nato upadel.

Odgovor »zelo zainteresiran« je bil v vseh treh raziskavah najmanjkrat izbran, na splošno pa je trend, da srednješolci ne kažejo posebnega interesa za zaposlitev v SV.

Zainteresiranost za poklic v SV je torej nizka, kar pomeni, da je potrebno na pravi način v mladih vzbuditi interes in jih za to motivirati.

Zadnje vprašanje pri moji analizi je »**Če bi se odločili za vojaško-obrambni poklic, za katerega od naslednjih poklicev bi se odločili?**«. Anketiranci so lahko obkrožili več odgovorov.

Tudi tukaj med leti ni skokovitih sprememb, razen pri poklicu navadnega vojaka, za katerega se je leta 1997 odločilo največ anketirancev (če upoštevamo medletno primerjavo), potem pa je v letu 2000 zanimanje drastično upadlo za 13,6% in se v letu 2003 ponovno rahlo dvignilo. Tudi sicer je bil ta poklic najmanjkrat izbran.

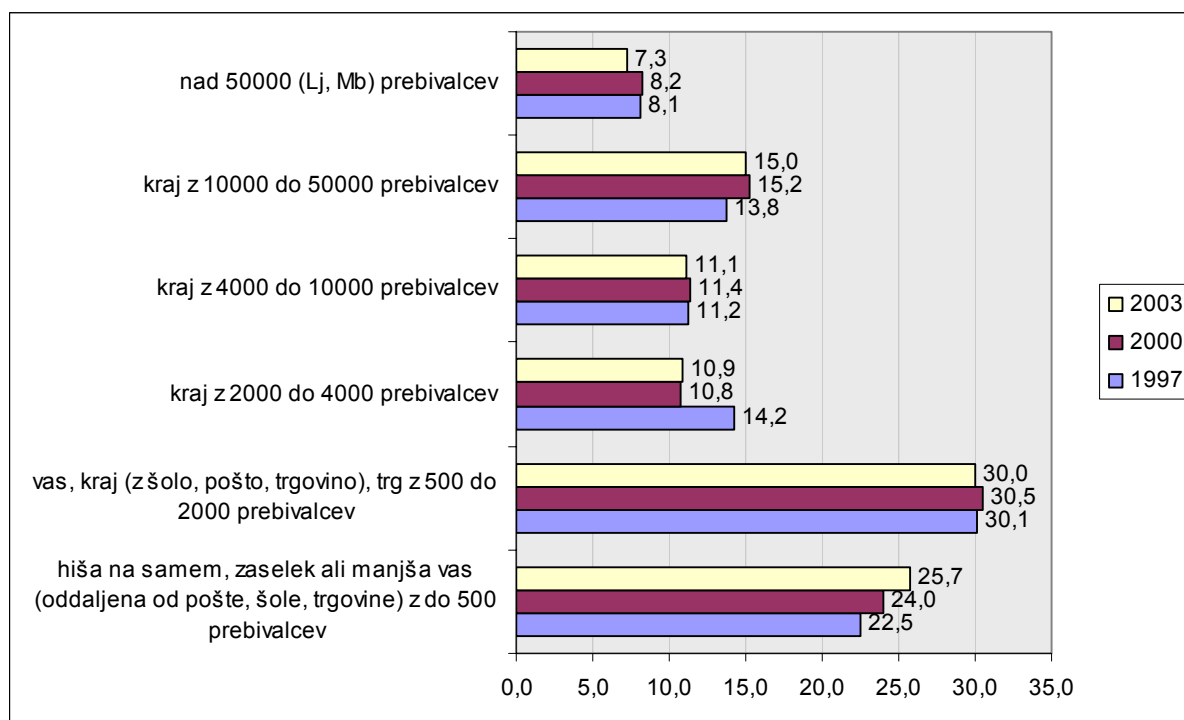
Pričakovani najvišji rezultat se je pokazal pri poklicnemu častniku, kjer je zanimanje iz leta v leto večje, kar je seveda razumljivo, saj ima ta poklic tudi najvišji ugled. Na drugem je trdno zasidran poklic obramboslovca, ki prav tako vztrajno raste. To lahko morda razložimo z vse večjo prepoznavnostjo poklica samega, kot tudi z večjo seznanjenostjo s študijem obramboslovja. Ravno za obramboslovje je namreč v javnosti vladalo napačno prepričanje, da

je to strogo vojaški študij, ki nujno vodi v zaposlitev v vojski. Iz tega vidika so torej rezultati zadovoljivi, saj kažejo na precejšnje zanimanje za ta poklic.

Zanimanje za poklicnega podčastnika je v zadnji raziskavi narastlo, vendar kljub temu še vedno zaostaja za poklicem častnika za polovico ali več. Država bi lahko več naredila glede seznanjanja s tem poklicem, ki ima načeloma več časti in ugleda kot navadni vojak, vendar premalo v razmerju s častniškim.

Sledeča tri vprašanja so splošnega tipa in sem jih vključila v svojo analizo kot neodvisne spremenljivke. V naslednji fazi bom z njihovo pomočjo preverjala svoje hipoteze.

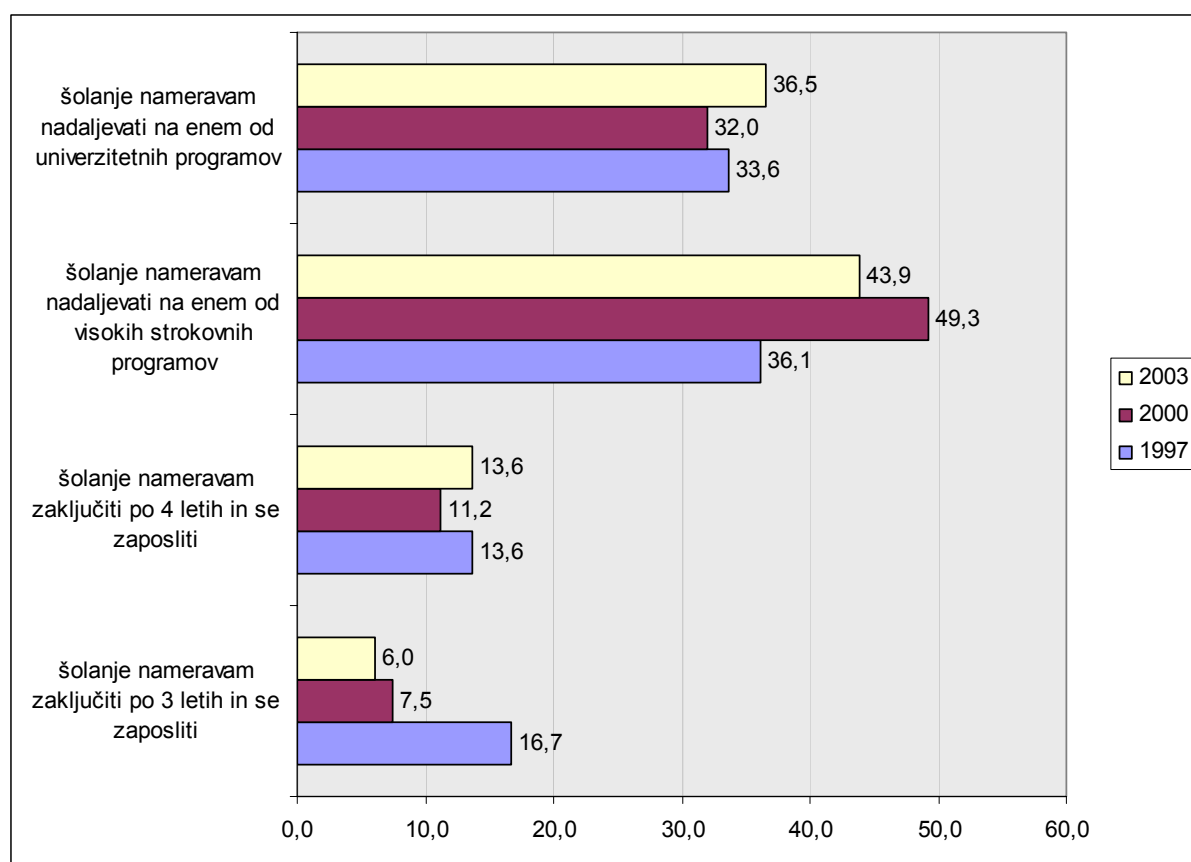
Prvo vprašanje se nanaša na kraj bivanja in se glasi »*V kakšnem okolju ste preživel svojo mladost do 14. leta starosti?*«.

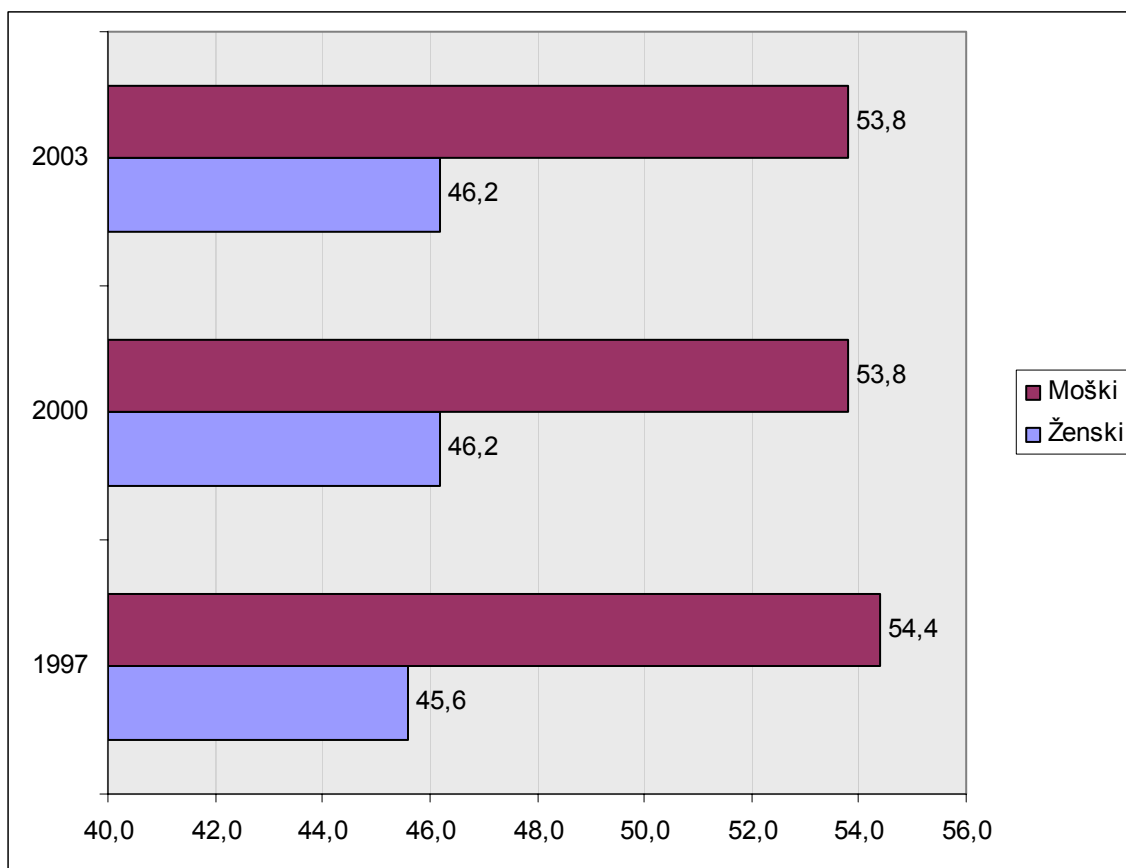
Kraj bivanja posamezniku pusti pečat prav tako kot npr. spol. Že sam način bivanja je v malem mestu popolnoma drugačen kot v velemestu. Posledično to in drugi vzroki pripeljejo

tudi do drugačnega mišljenja posameznika o stvareh kot so politika, država, sistem, vojska in podobno. Iz teh razlogov se mi zdi smiselna primerjava med srednješolci iz malih vasi in večjih mest, ter kako bivanje na določenem prostoru vpliva na njihove odločitve v mojem primeru.

Naslednja neodvisna spremenljivka se glasi »*Kakšni so vaši načrti glede nadaljnega šolanja?*«. Tu zagovarjam tezo, da imajo tisti, ki nameravajo šolanje nadaljevati manjši interes in zanimanje za vojsko kot tisti, ki se nameravajo zaposliti. To se je namreč izkazalo tudi v raziskavi Mladina '93, kot sem že omenila.

In kot zadnja neodvisna spremenljivka je spol. Anketa je poskušala enakovredno zajeti oba spola, kar je raziskovalcem v veliki meri tudi uspelo. Uravnoteženo razmerje je namreč bistvenega pomena pri določenih vprašanjih, za katera bi lahko rekli, da so »moška stvar«. Ženska populacija ima a priori drugačna zanimanja in interese, ki so velikokrat daleč od držanja orožja v roki in plazenja po trebuhu. Ravno pri takih vprašanjih torej znižajo povprečje, ki bi bilo sicer izjemno visoko.

Drugi del raziskave se večinoma nanaša na drugo hipotezo, ki sem jo predstavila. Zaradi obsežnosti medsebojnega križanja med indikatorji in tako dobljenih rezultatov je bilo najbolj smiselno posvetiti več pozornosti tistim, ki dejansko imajo vpliv drug na drugega. Zato bom najprej predstavila odvisne spremenljivke, na katere neodvisne ne vplivajo. Drugi pomemben podatek je ta, da sem preverjala hipotezo na podlagi zadnje raziskave, se pravi iz leta 2003. K temu so me spodbudili dobljeni rezultati v prvem delu moje raziskave, saj bistvenih razlik med leti ni bilo, zato tudi ne bi bilo smiselno obdelovati vsake posebej. Torej so rezultati v nadaljevanju izsledki zadnje ankete, na podlagi katere bi lahko kasneje delali posplošitve.

Odvisne spremenljivke, na katere statistično značilno neodvisne ne vplivajo:

1.) spol ne vpliva na:

- pogostost pogovarjanja o varnostno-obrambnih vprašanjih in vojski v šoli

2.) izobrazba ne vpliva na:

- pogostost pogovarjanja o varnostno-obrambnih vprašanjih in vojski v šoli
- pogostost pogovarjanja o varnostno-obrambnih vprašanjih in vojski med prijatelji

3.) kraj bivanja ne vpliva na:

- pogostost pogovarjanja o varnostno-obrambnih vprašanjih in vojski v šoli
- pogostost pogovarjanja o varnostno-obrambnih vprašanjih in vojski med prijatelji
- pogostost pogovarjanja o varnostno-obrambnih vprašanjih in vojski doma
- zanimanje o informacijah o vojski in nacionalni varnosti
- odločitev za poklic navadnega vojaka
- odločitev za poklic častnika
- odločitev za poklic obramboslovca

Rezultati bodo predstavljeni glede na neodvisne spremenljivke spol, načrti glede nadaljnjega šolanja in kraj bivanja.

SPOL

Pri medsebojnem križanju spol in s prijatelji, znanci (1. vprašanje) je vrednost hi-kvadrat statistike 55,133, njena signifikanca je 0. Tukaj lahko z gotovostjo trdimo, da spol izredno vpliva na pogovarjanje o varnostno-obrambnih vprašanjih in vojski v krogu prijateljev. Tudi če pogledamo rezultate, nam je lahko na prvi pogled jasno, da se moški o teh stvareh bistveno več pogovarjajo.

POGOVORI V KROGU ZNANCEV GLEDE NA SPOL

		SPOL		Total
		Ženski	Moški	
s prijatelji, znanci	nikoli	133 20,8%	72 9,8%	205 15,0%
	redko	273 42,7%	273 37,3%	546 39,8%
	včasih	205 32,0%	309 42,3%	514 37,5%
	pogosto	29 4,5%	77 10,5%	106 7,7%

Hi²= 55,133, sig.= ,000

Največ žensk se redko pogovarja o obrambno-varnostnih zadevah in vojski v krogu prijateljev, medtem ko se največji delež moških včasih pogovarja o tej tematiki. Izredno nizek del žensk se o tem pogovarja pogosto, hkrati pa se obratno moški najmanjkrat nikoli ne pogovarjajo o vojski.

Celotna populacija je najmanjkrat izbrala odgovor pogosto in največkrat redko. Ta tematika je lahko rečemo bolj domena moških, vsaj v krogu znancev in prijateljev. Spol torej precej vpliva na temo pogovorov v prostem času srednješolcev.

Spol pri istem vprašanju vpliva tudi na pogovarjanje v družinskem krogu. Nekako pričakovati je, da se bo ta tema večkrat odvijala med moško populacijo, največkrat med očetom in sinom.

POGOVORI V KROGU DRUŽINE GLEDE NA SPOL

		SPOL		Total
		Ženski	Moški	
doma, v družini	nikoli	105 16,7%	147 21,9%	252 19,4%
	redko	289 46,1%	300 44,6%	589 45,3%
	vcasih	207 33,0%	179 26,6%	386 29,7%
	pogosto	26 4,1%	46 6,8%	72 5,5%

$H_i^2 = 13,249$, sig.= ,004

Signifikanca je 0,004, kar pomeni, da lahko z 99,6% verjetnostjo sprejmemo tezo, da spol vpliva na temo pogovorov v ožjem krogu. Tudi tu so rezultati lepo razvidni iz zgornje tabele. Rezultati so tukaj precej predvideni, saj moški dosegajo višji odstotek pri odgovoru pogosto, kar nam pove, da se doma o tem pogovarjajo pogosteje kot ženske. Presenetljivo je, da se moški tudi večkrat kot ženske nikoli ne pogovarjajo o teh stvareh doma.

Odstotki pri tem vprašanju precej nihajo pri obeh spolih. Še vedno ostaja tematika moška stvar in se ženske o tem pogovarjajo samo bolj poredkoma, je pa to večkrat kot v krogu prijateljev. Na splošno je cela populacija ponovno največkrat izbrala odgovor redko in najmanjkrat pogosto.

Pri drugem vprašanju smo iskali povezanost med zanimanjem o informacijah o vojski in nacionalni varnosti ter spolom. Tudi tu nam prva presoja pravi, da je verjetno več zanimanja med moško populacijo srednješolcev, kot med žensko. To so potrdile tudi številke.

ZANIMANJE GLEDE NA SPOL

		SPOL		Total
		Ženski	Moški	
KOLIKO VAS ZANIMAJO INFORMACIJE O VOJSKI IN NACIONALNI VARNOSTI	Sploh ne zanima	56 8,7%	78 10,2%	134 9,5%
	bolj malo zanima	279 43,3%	188 24,6%	467 33,2%
	še kar zanima	242 37,5%	322 42,2%	564 40,1%
	to me zelo zanima	68 10,5%	175 22,9%	243 17,3%

$H_i^2 = 70,412$, sig. = ,000

Glede na signifikanco, katere vrednost je 0, lahko tudi tu z vso gotovostjo trdimo, da je spol pri tem vprašanju bistvenega pomena. Samo pri odgovoru »bolj malo zanima« je številčno višji rezultat pri srednješolkah, sicer pa je višji pri srednješolcih. Ogromna razlika se pokaže pri vrednosti »zelo zanima«, saj se za to tematiko zanima 10,5 % žensk, med moškimi pa 22,9%.

Glede na celotno anketirano mladino se jih največ »še kar zanima« za tovrstne informacije, kar tudi potrjuje moje mnenje, da bi mladi morda želeli vedeti več, vendar ne najdejo pravih poti do podatkov in najmanj se jih zelo zanima.

V naslednjem vprašanju smo spraševali o seznanjenosti s sistemom nacionalne varnosti.

SEZNAJENOST GLEDE NA SPOL

		SPOL		Total
		Ženski	Moški	
s sistemom nacionalne varnosti	sploh nisem	68 10,1%	58 7,5%	126 8,7%
	v glavnem nisem	220 32,8%	189 24,5%	409 28,4%
	sem - nisem	305 45,5%	327 42,4%	632 43,9%
	v glavnem sem	65 9,7%	163 21,1%	228 15,8%
	v celoti sem	12 1,8%	34 4,4%	46 3,2%

$H_i^2 = 49,719$, sig. = ,000

Po rezultatu sodeč, tudi tu spol odločilno deluje na seznanjenost o nacionalni varnosti. Signifikanca je 0, kar pomeni, da smo lahko popolnoma prepričani o tej trditvi.

Pri obeh spolih vrednosti naraščajo do odgovora sem-nisem, kjer dosežejo maksimum, nato se strmoglavo spustijo do minimuma. Ženske kažejo višjo neseznanjenost s sistemom kot moški in občutno nižjo seznanjenost.

Glede na celotno populacijo bi lahko rekli, da je precej neodločena, saj je daleč največ odgovorov v sredini (sem-nisem). Izredno nizek, skoraj zanemarljiv, odstotek pripada odgovoru »v celoti sem«. Torej srednješolci ugotavljajo, da je njihova seznanjenost o nacionalni varnosti niti ne nizka, niti ne visoka, ampak povprečna.

Z vprašanjem o osebni zainteresiranosti za službo v SV, smo želeli izvedeti ali si mladi želijo zaposlitve v vojski ali ne. Rezultati, ki smo jih dobili, so bili pričakovani. Vrednost signifikance je tudi tu 0, kar lahko potrdi statistično značilno povezavo med spremenljivkama.

Kot že v prejšnjih primerih, se tudi tu odstotki pri srednješolkah od »sploh nisem zainteresiran« do »zelo zainteresiran« večinoma zmanjšujejo in pri moških precej nihajo. Večina žensk ni zainteresiranih za službo, večina moških pa je srednje zainteresiranih.

ZAINTERESIRANOST GLEDE NA SPOL

	SPOL		Total
	Ženski	Moški	
ZAINTERESIRANOST sploh nisem ZA SLUŽBO V S.V. zainteresiran	240 35,7%	201 25,7%	441 30,3%
sem manj zainteresiran	147 21,8%	125 16,0%	272 18,7%
sem srednje zainteresiran	173 25,7%	228 29,2%	401 27,6%
sem dokaj zainteresiran	81 12,0%	128 16,4%	209 14,4%
sem zelo zainteresiran	32 4,8%	100 12,8%	132 9,1%

Hi² = 50,489, sig. = ,000

Na splošno pa največ srednjšolcev pravi da sploh niso zainteresirani, malo manj se jih je odločilo za srednjo zainteresiranost, in seveda najmanj je takih, ki so zelo zainteresirani.

Spol statistično gledano tudi izredno vpliva na potencialno izbiro poklica, saj je povezan z vsemi štirimi možnostmi: tako poklicem navadnega vojaka, podčastnika, častnika kot obramboslovca.

	Hi ²	signifikanca
VOJAK	26,337	,000
PODČASTNIK	42,268	,000
ČASTNIK	7,296	,007
OBRAMBOSLOVEC	73,451	,000

Razen pri častniku, kjer je signifikanca 0,7%, je pri ostalih njena vrednost 0. To pomeni, da obstaja statistično značilna povezava med spremenljivkama, zato lahko rečemo, da spol izredno vpliva na izbiro poklica.

V naslednjem tabelarnem prikazu vidimo, da je precej več moških (18,3%) izbralo poklic vojaka in da kar 91,1% ženske populacije ni izbralo te možnosti. Razvidno je tudi, da poklic vojaka na splošno ni preveč cenjen, ker se je visok odstotek (86%) srednješolcev odločil za neizbiro tega poklica.

Tudi za izbiro podčastnika se je odločilo več moških in še vedno je več žensk, ki se niso odločile za poklic. Je pa opazen porast pri tistih, ki so izbrali ta poklic in sicer glede na vse anketirance, saj se je povišal tako odstotek žensk, ki so izbrale poklic, kot tudi moških. Povzamemo lahko, da je poklic podčastnika bolj zaželen kot poklic vojaka, saj s seboj, kot vemo, prinaša tudi več ugodnosti in ugleda.

Celotna populacija se je pri poklicnem častniku odločala podobno kot pri prejšnjih dveh poklicih, saj več žensk ni izbralo poklica in več moških je izbralo poklic. Sicer se pa opazi, da se odstotki glede (ne)izbire medsebojno približujejo, pa čeprav se za poklic še vedno ni odločilo več srednješolcev, kar lahko pojasnimo s tem, da je poklic častnika torej od vojaških poklicev najbolj zaželen. Opazno je narasel odstotek žensk, ki so izbrale poklic častnika (glede na poklic vojaka za kar 35,2%).

Glede na današnjo mladino je pričakovati, da se bo za poklic obramboslovca odločilo največ populacije, ne glede na spol. Če vzamemo v obzir, da jih vojaštvo in z njim povezane stvari, ne zanimajo preveč, je torej logična izpeljava, da se bodo raje odločali za nevojaški in bolj »miroljuben« poklic.

Več anketirancev se je odločilo za neizbiro tega poklica in celo v primerjavi z častniškim je ta odstotek višji. To pomeni, da je poklic častnika kljub vsemu še vedno najbolj zaželen. Se je pa za izbiro obramboslovca odločilo precej več žensk kot moških, tudi glede na ostale poklice, saj pozitiven odgovor tu predstavlja kar 53,1% ženske populacije. Če povzamemo, lahko rečemo, da je poklic obramboslovca najbolj priljubljen med žensko populacijo, pri moških je na drugem mestu. Zgornja misel torej v celoti ne velja, saj se je za nevojaški poklic odločilo samo več žensk.

	SPOL		SKUPAJ
	ženske	moški	
VOJAK	60 8,90%	143 18,30%	203 14,00%
PODČASTNIK	104 15,50%	234 30,00%	338 23,30%
ČASTNIK	296 44,10%	400 51,20%	696 47,90%
OBRAMBOSLOVEC	356 53,10%	241 30,90%	597 41,10%

Skozi analizo smo ugotavljali, kako spol vpliva na izbiro poklica. Na splošno je najbolj cenjen poklic častnika, sledi mu obramboslovec, podčastnik in vojak.

Pri ženskah je priljubljen poklic obramboslovca, kot sem že omenila, sledi častniški poklic, podčastniški in vojak. Največ moških pa se je odločilo najprej za poklic častnika, nato obramboslovca, podčastnika in vojaka.

NAČRTI GLEDE NADALJNEGA ŠOLANJA

Spremenljivki načrti glede nadaljnega šolanja in kje in kako pogosto se pogovarjate o vojski sta povezani. Vrednost signifikance je 0,003, torej lahko z 99,7% verjetnostjo potrdimo povezavo.

POGOVORI V KROGU DRUŽINE GLEDE NA NADALJNJE ŠOLANJE

	VAŠI NAČRTI GLEDE NADALJNEGA ŠOLA				Total
	po treh letih se zaposliti	po štirih letih in se zaposli	na enem od visokih strokovnih programov	na enem od univerzitetni programov	
doma, v družini	24 33,3%	40 24,2%	92 16,4%	96 19,2%	252 19,4%
redko	20 27,8%	66 40,0%	271 48,4%	229 45,7%	586 45,1%
vcasih	20 27,8%	53 32,1%	164 29,3%	151 30,1%	388 29,9%
pogosto	8 11,1%	6 3,6%	33 5,9%	25 5,0%	72 5,5%

$H_i^2 = 24,842$, sig. = ,003

Najvišji odstotek so dosegli tisti, ki se bodo šolali na visokem strokovnem programu (48,4%) in se doma o tej temi pogovarjajo redko. Srednješolci, ki se nameravajo po štirih letih šolanja zaposliti, so v kategoriji »pogosto« dosegli najnižji odstotek.

Večina anketirancev pravi, da se v domačem krogu redko pogovarjajo o vojski. Najredkeje se o tem doma pogovarjajo tisti, ki bodo nadaljevali šolanje na visokem strokovnem programu. Največkrat pa se o tem, čeprav še vedno redko, pogovarjajo tisti, ki se bodo zaposlili po treh letih.

Daleč najnižji odstotek je pri odgovoru pogosto. Tukaj večino, ki se o tem pogovarjajo doma, predstavljajo tisti, ki se bodo zaposlili po treh letih. Najmanj pogosto se o tem doma pogovarjajo tisti, ki se želijo zaposliti po štirih letih.

Če pogledamo situacijo na splošno, lahko ugotovimo, da se anketiranci o tem ne pogovarjajo prav radi. Kljub temu, pa je to večkrat tema tistih, ki se bodo zaposlili po treh letih in

najmanjkrat tistih po štirih letih. Vendar pa je razlika opazna glede na delež, ki želi nadaljevati študij.

Torej na prvi pogled lahko opazimo, da se populacija, ki se bo zaposlila, obnaša drugače kot tisti, ki bodo študirali. Za oba razreda pa velja, da od »sploh ne zanima« do »še kar zanima« odstotki naraščajo, pri »zelo zanima« pa izredno upadejo, pri razredu za nadaljnje šolanje še precej bolj očitno.

Signifikanca pri naslednji analizi je do sedaj najvišja in sicer 0,012, vendar povezava med zanimanjem o vojski in nacionalni varnosti ter nameravanim šolanjem obstaja. Tukaj lahko z 98,8% gotovostjo potrdimo njuno povezanost.

ZANIMANJE GLEDE NA NADALJNJE ŠOLANJE

	VAŠI NAČRTI GLEDE NADALJNEGA ŠOLA				Total
	po treh letih in se zaposliti	po štirih letih in se zaposliti	na enem od visokih strokovnih programov	na enem od univerzitetnih programov	
KOLIKO VAS ZANIMAJCsploh ne zanima INFORMACIJE O VOJSKI IN NACIONALNI VARNOSTI	9 10,8%	30 15,9%	55 8,9%	42 8,1%	136 9,7%
bolj malo zanima	24 28,9%	51 27,0%	209 33,9%	180 34,7%	464 33%
še kar zanima	29 34,9%	68 36,0%	250 40,6%	219 42,3%	566 40%
to me zelo zanima	21 25,3%	40 21,2%	102 16,6%	77 14,9%	240 17%

$H_i^2 = 21,131$, sig. = ,012

Najvišji odstotek dosegajo tisti, ki jih še kar zanima in se bodo šolali na univerzitetnem programu, najmanj pa je tistih, ki jih sploh ne zanima in so prav tako na univerzitetnem študiju.

Torej najmanj zanimanja kažejo anketiranci, ki se bodo šolali naprej in največ tisti, ki se bodo takoj zaposlili.

Šolanje vpliva tudi na osebno zainteresiranost za službo v SV. Signifikanca tukaj kaže lepo povezavo med njima, saj je njena vrednost 0.

Največ anketirancev je odgovorilo, da sploh niso zainteresirani za službo v SV, in obratno najmanj jih je zelo zainteresiranih. Najvišji odstotek (39,2%) pripada kombinaciji »sploh nisem zainteresiran« in »šolanje na univerzitetnem programu«, hkrati pa je tu tudi najmanj zelo zainteresiranih. Največje zanimanje za službo je med najnižje izobraženimi.

ZAINTERESIRANOST GLEDE NA NADALJNJE ŠOLANJE

	VAŠI NAČRTI GLEDE NADALJNEGA ŠOLANJA				Total
	po treh letih in se zaposliti	po štirih letih in se zaposliti	na enem od visokih strokovnih programov	na enem od univerzitetnih programov	
ZAINTERESIRANOST GLEDE NA SLUŽBO V S.V.					
»sploh nisem zainteresiran«	26 30,2%	48 24,2%	159 24,9%	208 39,2%	441 30,4%
»sem manj zainteresiran«	11 12,8%	28 14,1%	124 19,4%	107 20,2%	270 18,6%
»sem srednje zainteresiran«	20 23,3%	63 31,8%	192 30,1%	128 24,1%	403 27,7%
»sem dokaj zainteresiran«	15 17,4%	38 19,2%	102 16,0%	53 10,0%	208 14,3%
»sem zelo zainteresiran«	14 16,3%	21 10,6%	61 9,6%	35 6,6%	131 9,0%

$H_i^2 = 53,814$, sig.= ,000

Nezainteresiranost narašča v smeri tistih, ki se bodo šolali naprej, precejšnja izjema tukaj je pri tistih, ki se bodo takoj po treh letih zaposlili, saj so po odstotkih popolne nezainteresiranosti na drugem mestu.

Pri odgovoru »manj zainteresiran« odstotki naraščajo od najmanjših do najvišjih ambicij glede šolanja – torej višje ambicije, višji odstotki manj zainteresiranosti.

Pri odgovoru »zelo zainteresiran« je lestvica padajoča – nižja izobrazba, višja zainteresiranost. Podobno je pri »dokaj zainteresiran«, kjer odstotek pada od nižjih k višjim načrtom za šolanje, z izjemo štiriletnega programa, kjer naraste, ne pa upade.

Tako kot spol tudi nadaljevanje šolanja vpliva na izbiro poklica. Povezava obstaja za vse štiri možne poklice in je razen v primeru častnika, kjer je njena vrednost 0,020, povsod enaka 0.

	Hi ²	signifikanca
VOJAK	83,062	,000
PODČASTNIK	45,185	,000
ČASTNIK	9,829	,020
OBRAMBOSLOVEC	120,291	,000

V treh primerih lahko torej z 100% gotovostjo govorimo o povezanosti, v primeru častnika pa ima trditev 99,8% veljavnost.

	VAŠI NAČRTI GLEDE NADALJNJEGA ŠOLANJA				SKUPAJ
	po treh letih in se zaposliti	po štirih letih in se zaposliti	visoki strokovni program	univerzitetni program	
VOJAK	31	51	83	35	200
	35,60%	26,00%	13,00%	6,60%	13,80%
PODČASTNIK	25	71	165	77	338
	28,70%	36,20%	25,90%	14,50%	23,30%
ČASTNIK	33	99	328	236	696
	37,90%	50,50%	51,50%	44,40%	48,00%
OBRAMBOSLOVEC	20	40	226	310	596
	23,00%	20,40%	35,50%	58,40%	41,10%

Kot smo že ugotovili, poklic vojaka, ne prevladuje v izbiri srednješolcev. Znotraj skupine, ki je izbrala ta poklic, jih je največ med tistimi, ki se bodo zaposlili po treh letih. Tukaj se odstotkovna lestvica glede na izobrazbo znižuje – višja izobrazba, manj zanimanja za ta poklic.

Največ zanimanja torej kažejo za poklic vojaka tisti, ki se bodo po treh letih zaposlili in najmanj tisti, ki se bodo šolali na univerzitetnem programu.

Pri poklicu podčastnika, se je razlika v odstotkih znižala, kar pojasni, da obstaja večji interes za to službo, predvsem v delu tistih, ki se nameravajo po štirih letih zaposliti, saj predstavljajo najvišji delež zainteresiranih.

Tudi tu lahko zaključimo, da je več tistih, ki se za poklic ne bi odločili (vendar jih je manj kot pri vojaku). Največ se jih je pozitivno odločilo med tistimi, ki se nameravajo zaposliti po štirih letih in najmanj bodočih univerzitetnih študentov.

Poklic častnika je od prejšnjih dveh sicer bolj zaželen, vendar ga je še vedno izbrala malenkost manj kot polovica populacije. Med večino, ki ga ni izbrala, prednjačijo tisti, ki se bodo po treh letih zaposlili z kar 62,1%. Med tistimi, ki so izbrali ta poklic, so na prvem mestu visoke strokovne šole in na zadnjem »zaposlitev po treh letih«. Med visokim strokovnim programom in zaposlitvijo po štirih letih je razlika zanemarljiva, saj znaša le 1%.

Do sedaj je ta poklic izbralo največje število srednješolcev, čeprav se je zanj odločilo 48% letih. Ta poklic je torej precej bolj zaželen kot prejšnja dva, najbolj pa so interes zanj pokazali tisti, ki se želijo šolati na enem od visokih strokovnih programov. Zanimiva pri tej analizi je ugotovitev, da je najmanj zaželen ta poklic med tistimi, ki se bodo po treh letih zaposlili. Se morda že sami zavedajo, da ne izpolnjujejo izobrazbenih kriterijev in imajo zato že v naprej negativen odnos, ali je razlog morda kje drugje?

Tako kot pri povezanosti te spremenljivke s spolom, tudi tukaj izbira za poklic obramboslovca zaostaja za izbiro poklica častnika. Sicer se je pa za ta poklic odločilo največ tistih, ki mislijo študirati na univerzitetnem programu in najmanj tistih, ki se bodo zaposlili po štirih letih. Torej lahko rečemo, da »nenasilni poklici« bolj pritegnejo ljudi, ki želijo doseči višjo stopnjo izobrazbe. Poklic obramboslovca je torej izjemno želen med tistimi, ki želijo nadaljevati študij na univerzitetnem programu (58,4%) in najmanj priljubljen med tistimi, ki se bodo po štirih letih zaposlili (20,4%).

Nekako takole so srednješolci razvrstili poklice glede na nadaljnje šolanje. Tisti, ki se bodo po treh letih zaposlili, se najprej odločijo za poklic častnika, nato vojaka, podlastnika in obramboslovca.

Anketirancem, ki se bodo zaposlili po štirih letih je na prvem mestu prav tako častnik, sledi podčastnik, vojak in obramboslovec.

Tudi srednješolci, ki bodo nadaljevali šolanje na visokem programu, najbolj cenijo poklic častnika, nato obramboslovca, podčastnika in vojaka.

Tisti, ki pa želijo študirati na univerzitetnem programu, preferirajo poklic obramboslovca, nato častnika, podčastnika in vojaka.

KRAJ BIVANJA

Najprej smo ugotavljali povezanost med krajem bivanja in osebno zainteresiranostjo za službo v SV. Izkazalo se je, da sta variabli močno povezani, saj je signifikanca 0,001, kar pomeni, da lahko to tezo sprejmemo z 99,9% verjetnostjo.

Najvišji odstotek predstavlja delež, ki sploh ni zainteresiran. Izmed teh je takih, ki živijo v največjih krajih, največ in predstavljajo 41,9%. Najmanj (7,4%) je takih, ki so zelo zainteresirani in živijo v mestih z do 50.000 prebivalci.

Če pa pogledamo po drugi plati, vidimo ravno obratno sliko. Najmanj popolnoma nezainteresiranih je v najmanjših krajih in hkrati so na predzadnjem mestu lestvice zelo zainteresiranih.

ZAINTERESIRANOST GLEDE NA KRAJ BIVANJA

	kraj bivanja - rekodiran				Total
	kraj do 4000 preb	kraj 4000 - 10000 preb	kraj 10000 d 50000 preb	kraj ned 50000 preb	
ZAINTERESIRANOST sploh nisem ZA SLUŽBO V S.V. zainteresiran	257 26,9%	55 34,4%	77 35,8%	44 41,9%	433 30,2%
sem manj zainteresiran	183 19,2%	29 18,1%	44 20,5%	14 13,3%	270 18,8%
sem srednje zainteresiran	285 29,9%	39 24,4%	50 23,3%	21 20,0%	395 27,5%
sem dokaj zainteresiran	152 15,9%	17 10,6%	28 13,0%	10 9,5%	207 14,4%
sem zelo zainteresiran	77 8,1%	20 12,5%	16 7,4%	16 15,2%	129 9,0%

$H_i^2 = 32,814$, sig. = ,001

Lahko torej rečemo, da so v velikih mestih med vsemi najmanj in hkrati po rezultatih sodeč, tudi najbolj zainteresirani. Tukaj je prikazan ekstremni primer, saj v vmesnih odgovorih sicer velemestna populacija dosega najnižje odstotke.

Zadnja analiza je namenjena preverjanju povezanosti med krajem bivanja in odločitvijo za poklic podčastnika. Signifikanca je izmed vseh spremenljivk, ki so med seboj povezane, najvišja in sicer 0,021. To pomeni, da je odstopanje še vedno v mejah normale in je manj kot 5%, zato lahko tezo potrdim z 97,9% verjetnostjo.

Velika večina populacije ni izbrala tega poklica. Med njimi zanimivo ni bistveno velikih odstopanj glede na kraj bivanja. Najvišji odstotek so dosegli največji kraji in najnižjega najmanjši kraji. Takih, ki jih poklic zanima je največ v krajih do 4000 prebivalcev in najmanj v največjih krajih.

POKLIC GLEDE NA KRAJ BIVANJA

	kraj bivanja - rekodiran				Total	
	kraj do 4000 preb.	kraj 4000 - 10000 preb.	kraj 10000 do 50000 preb.	kraj ned 50000 preb.		
poklicni podčastnik Slovenske vojske	ni izbral	713 74,7%	128 80,0%	169 78,2%	89 87,3%	1099 76,7%
	izbral	241 25,3%	32 20,0%	47 21,8%	13 12,7%	333 23,3%

$H_i^2 = 9,687$, sig. = ,021

Zanimanje za poklic podčastnika je torej najvišje v najmanjših mestih in najnižje v največjih mestih. V tem trenutku se lahko tudi vprašamo ali je to zato, ker imajo srednješolci po končani šoli v mestih več izbire in možnosti za zaposlitev ali je to enostavno tako kot pač je, da obstaja na podeželju večji interes za tovrstne poklice, v mestih pa za drugačne.

7. SKLEPNA BESEDA

Skozi nalogo smo potrdili dejstvo, da je mladina danes posebna družbena skupina, s svojimi lastnostmi in posebnostimi. Oblikovali so jo družbeni dejavniki skozi čas in to kar je ta trenutek pred nami in imenujemo mladina je delo preteklih desetletij in stoletij. Lahko bi rekli, da se na mladini odražajo trenutne razmere v posamezni družbi, tako nekoč kot danes. Ta družbena skupina namreč brez zadržkov izraža svoje težnje, problem je največkrat samo v tem, da jim nihče ne prisluhne, takrat ko je to potrebno.

To delo je večinoma posvečeno slovenski mladini in raziskovanju njenih interesov in zanimanj. Kot sem že na začetku omenila, lahko v končni analizi le posplošimo ugotovitve na celotno populacijo, kajti v raziskavo je bil, tako kot običajno, zajet le vzorec. Vendar glede na stanje in medletne primerjave, lahko rečem, da je oblikovan nek trden vzorec, saj se na primer rezultati med seboj v treh raziskavah ne razlikujejo dosti. In ker so bile raziskave z naslovom »Stališča slovenske mladine do vojaškega poklica« vojaško in nacionalno-varnostno obarvane je taka tudi moja raziskava. Za nalogo sem si zadala poiskati ali še obstaja sploh kakšno zanimanje in interes za vojaške poklice in nacionalno varnost nasploh in v naslednjem delu kako na vse to vpliva spol, šolanje ki ga nameravajo nadaljevati ali ne ter kraj bivanja. Ponekod so bili rezultati predvideni, v nekaterih delih pa presenetljivi.

Najprej bom pozornost posvetila prvemu delu raziskave in prvi hipotezi, kjer smo preverjali zanimanje in interes mladih v Sloveniji za nacionalno-varnostna in obrambna vprašanja ter zanimanje za vojaški poklic. Neodvisne spremenljivke v moji raziskavi so spol, načrti glede nadaljnega šolanja in kraj bivanja. V anketo je bilo zajetih 53,8% moških in 46,2% žensk. Šolanje na enem od visokih strokovnih programov namerava nadaljevati 43,9% anketirancev, na univerzitetnem programu 36,5%, po štirih letih zaključiti in se zaposliti 13,6% in po treh letih zaključiti in se zaposliti 6%. Največ srednješolcev je iz krajev z do 2000 prebivalcev (30%), z do 500 prebivalcev (25,7%), iz večjih mest od 10000 naprej pa jih je bilo skupaj samo 22,3%.

Pri preverjanju prvega vprašanja »Kje in kako pogosto se pogovarjate o varnostno-obrambnih vprašanjih in vojski?« smo prišli do ugotovitev, da se mladina največkrat o teh stvareh pogovarja v krogu prijateljev in znancev. Največkrat je bilo to redko, najmanjkrat pa pogosto.

Varnostno-obrambna vprašanja in vojska torej mladih ne zanima, saj se mladi med seboj, po vsej verjetnosti pogovarjajo o marsičem drugem kot pa o državni varnosti.

Pri drugem vprašanju smo spraševali, koliko jih zanimajo informacije o vojski in nacionalni varnosti. Najvišji odstotek (38,9%) je bil pri odgovoru »še kar zanima«, kar nam pove, da imajo mladi neko povprečno zanimanje za tovrstne informacije. Tistih, ki jih sploh ne zanima je bilo najmanj (9,3%). To na nek način kaže vzpodbudo, saj kot vidimo iz rezultatov raziskave, se za tovrstne informacije mladi zanimajo, vendar pa se tu pojavi vprašanje njihove dostopnosti.

Tretje vprašanje se je glasilo »V kolikšni meri ste seznanjeni z vsem, kar se tiče države in vojske, obrambe in varnosti?«. Večina srednješolcev je ugotovila, da je srednje seznanjenih. Tako jih pravi 44%, kar je precej visok rezultat. Če pa pogledamo na splošno, ugotovimo, da dotična populacija ocenjuje, da je prej slabo seznanjena kot dobro, saj jih le 3,2% pravi, da so zelo dobro seznanjeni. Ta rezultat je zelo zaskrbljujoč, ker očitno mladina ni seznanjena z delovanjem države in njenih organov, kar kaže na pomanjkanje politične socializacije.

V četrtem vprašanju smo spraševali po osebni zainteresiranosti za službo v slovenski vojski. Najvišji odstotek (30,3%) je pri odgovoru »sploh nisem zainteresiran«, sledi mu »srednje zainteresiran« z 27,6%, na zadnjem mestu z 9,1% je odgovor »zelo zainteresiran«. V povprečju mladina ne kaže zainteresiranosti za poklic v SV in kot sem že omenila, bo potrebno na področju zainteresiranosti za delovno razmerje v SV postoriti še marsikaj. Na primer s propagandno kampanjo osvestiti in približati SV ter možnosti, ki jih ponuja in predvsem pridobiti kader, ki si bo dejansko želel opravljati ta poklic, ne pa nekritično zaposlovati tistih, ki niso dobili službe drugje.

Z zadnjim vprašanjem smo preverjali za kateri vojaško-obrambni poklic bi se odločili. Največ anketirancev se je odločilo za poklic častnika in sicer 48%, sledi obramboslovec z 41%, daleč zadaj podčastnik z 23,4% in na zadnjem mestu vojak z 14%. Tu so bili rezultati rahlo predvidljivi, saj je imel častniški poklic od nekdaj višji socialni ugled in je hkrati simboliziral moč ter avtoriteto. Nekaj tega je do danes sicer izginilo, kljub temu pa je določeno spoštovanje ostalo. Precej velik del populacije se je odločil za poklic civilnega strokovnjaka oziroma obramboslovca. Ta poklic je na veljavi pridobil v zadnjih letih in zanimanje zanj je vedno večje. Najbolj »nesrečen« je poklic podčastnika, saj nosi veliko odgovornost za

premajhen ugled in je posledično manj cenjen. Pričakovano nizek je bil tudi rezultat pri poklicu navadnega vojaka, saj le ta nosi najmanj ugleda obenem pa zahteva popolno poslušnost in ubogljivost.

Torej, če povzamemo na kratko, ugotovimo naslednje:

- mladi se o varnostno-obrambnih vprašanjih in vojski ne pogovarjajo pogosto
- imajo povprečno zanimanje za informacije o vojski in nacionalni varnosti
- seznanjenost z vsem kar se tiče države in vojske, obrambe in varnosti, ni niti zelo slaba niti zelo dobra
- zainteresiranost za službo v Slovenski vojski je nizka
- če bi se odločali za vojaško-obrambni poklic, bi se največkrat odločili za poklicnega častnika.

Glede na našete ugotovitve, lahko torej rečemo, da je zanimanje in interes mladih v Sloveniji za nacionalno-varnostna in obrambna vprašanja, ter kot enega dela nacionalno-varnostne strukture tudi za Slovensko vojsko, nizek oziroma ga skorajda ni. Zanimanje za vojaški poklic ali še natančneje za poklic častnika in podčastnika narašča, prav tako za poklic obramboslovca, za navadnega vojaka pa upada. Zanimanje mladine za vojaški poklic, pa lahko povežemo z vprašanjem osebne zainteresiranosti za službo v SV. Le-ta je občutno upadla med leti 1997 ter 2000, nato se je stanje stabiliziralo. V naslednji fazi, od 2000 do 2003, se je osebna zainteresiranost rahlo dvignila, vendar še ne dosega nivoja iz leta 1997. Torej lahko le delno potrdimo prvo hipotezo, saj tisti del, ki pravi, da zanimanje za vojaški poklic iz leta v leto upada, ne drži.

V drugem delu raziskave smo preverjali, kako spol, izobrazba in kraj bivanja vplivajo na zanimanje o nacionalni varnosti, obrambnih vprašanjih in vojski in na interes za službo v Slovenski vojski. Glede na spol smo ugotovili:

- v krogu znancev se moški največkrat včasih pogovarjajo o varnostno-obrambnih vprašanjih in vojski, ženske redko
- v domačem krogu se oba spola redko pogovarjata o tem (na splošni ravni moški manj kot ženske)
- informacije o vojski in nacionalni varnosti moške še kar zanima (22,9%), ženske bolj malo (10%)

- celotna populacija ocenjuje da je srednje seznanjena z vsem kar se tiče države in vojske, obrambe in varnosti. Tukaj sta deleža porazdeljena med spoloma, vendar generalno gledano so moški bolj seznanjeni kot ženske
- anketiranci v glavnem sploh niso zainteresirani za službo v Slovenski vojski (30,3%), sicer pa so moški vačkrat »dokaj« in »zelo zainteresirani«, ženske pa »sploh ne« oziroma »manj zainteresirane«
- za poklic vojaka ni zanimanja (86%), kljub temu pa je med tistimi, ki se odločijo za ta poklic, več moških kot žensk
- za poklic podčastnika je malce več zanimanja in prav tako se je odločilo za poklic več moških kot žensk
- za poklic častnika je največ zanimanja, še vedno prevladujejo moški, vendar med spoloma ni več take razlike
- za poklic obramboslovca se je odločilo 41,7% celotne populacije. Tukaj se je več žensk odločilo za ta poklic kot moških.

Iz povedanega lahko sklepamo, da spol vpliva na vsa zajeta vprašanja, tako da lahko potrdimo, da spol bistveno vpliva na zanimanje o nacionalni varnosti, obrambnih vprašanjih in vojski, pa tudi na interes za službo v SV. Povzamemo lahko, da se ženske še vedno ne zanimajo ali se vsaj nočejo zanimati za stvari, ki naj bi bile domena moških. Vseeno pa smernice nakazujejo, da je konec z diskriminacijo žensk v vojaških krogih.

Pri povezanosti med izobrazbo in odvisnimi spremenljivkami smo ugotovili sledeče:

- v domačem krogu se tisti, ki bodo nadaljevali šolanje redko pogovarjajo o varnostno-obrambnih vprašanjih in vojski, daleč najmanj se pogovarjajo pogosto. Podobno se obnaša populacija, ki se bo zaposlila po štirih letih šolanja. Tisti, ki se bodo zaposlili po treh letih, se glede na ostale najpogosteje o tem pogovarjajo doma.
- največ anketirancev še kar zanimajo informacije o vojski. Tukaj je vzorec podoben med visokim in univerzitetnim programom ter tri in štiri letnim šolanjem, saj imata zadnji dve precej višji odstotek »zelo zanima« in hkrati višji odstotek »sploh ne zanima«. Bistvo je, da se z izobrazbo načeloma dviguje zanimanje, kljub temu pa »zelo zanima« manj izobražene.

- v večini srednješolci sploh niso zainteresirani za službo v SV. Daleč največjo nezainteresiranost so pokazali tisti, ki bodo nadaljevali šolanje na univerzitetnem programu in nato presenetljivo sledijo tisti, ki se bodo zaposlili po treh letih. Vse možnosti glede nadaljnega šolanja so si najbolj enotne med seboj pri odgovoru »srednje zainteresiran«, nato pa pri tistih, ki se nameravajo zaposliti, pri odgovoru »dokaj« in »zelo zainteresiran« odstotek precej naraste, medtem, ko se pri nadaljnjem šolanju občutno zmanjša. Če poenostavimo, lahko zaključimo, da čim nižjo stopnjo izobrazbe bo posameznik dosegel, bolj bo zainteresiran za službo v SV.
- poklic vojaka večino populacije še zmeraj ne zanima, vendar pa se zanj najbolj zanimajo tisti, ki se bodo po treh letih zaposlili
- poklic podčastnika preferirajo štiri letni programi, nato tri letni, visoki in univerzitetni
- za poklic častnika se je odločilo največ tistih, ki bodo obiskovali visoke programe, sledijo jim štiri letni programi, univerzitetni in tri letni
- za obramboslovca se je odločil najvišji odstotek bodočih obiskovalcev univerzitetnih programov, sledijo visoki programi, tri letni in štiri letni. Lahko rečemo, da je več zanimanja za ta poklic med tistimi, ki se bodo šolali naprej.

Načrti glede nadaljnega šolanja kot vidimo, vpliva na zanimanje o nacionalni varnosti, obrambnih vprašanjih in vojski, pa tudi na interes za službo. Kljub temu pa nima več tako odločilnega pomena kot spol. Možna razlaga za obstoječe dejstvo je, da se je precej dvignila raven splošne razgledanosti posameznika, obenem pa se tema varnosti in obrambe države vse večkrat izpostavlja javnosti, tako da (ne)izobraženost ne ločuje več tako strogo med ljudmi kot nekoč.

Kraj bivanja vpliva samo na osebno zainteresiranost za službo v SV. Večina populacije se je sicer odločila za odgovor, da sploh niso zainteresirani, vendar pa smo ugotovili, da večji kot je kraj, večja je nezainteresiranost. Zanimivo so se največji kraji odločali z najvišjim odstotkom za zelo zainteresirane in hkrati za najmanj zainteresirane.

Na odločanje za podčastniški poklic ima kraj tudi vpliv. Kraji z do 4000 prebivalci imajo najvišji odstotek (25,3%), srednje veliki kraji imajo okoli 21% in največji kraji imajo najnižji odstotek (12,7%). Torej večje kot je mesto, manj zanimanja je za ta poklic.

Kraj bivanja ne vpliva na zanimanje o nacionalni varnosti, obrambnih vprašanjih in vojski, vpliva pa na interes za službo v Slovenski vojski. Lahko torej rečemo, da ni bistvenega pomena, kje smo preživel svojo mladost, kajti to ne vpliva na vojaško-politično držo posameznika. To je možno razložiti tudi z objektivnim dejstvom, da so mladostniki povsod po Sloveniji deležni približno enake politične socializacije. Vendar ali je temu res tako?

Druga hipoteza pravi, da spol, izobrazba in kraj bivanja bistveno vplivajo na zanimanje o nacionalni varnosti, obrambnih vprašanjih in vojski, pa tudi na interes za službo v SV. Glede na dobljene rezultate, lahko z največjo gotovostjo potrdimo, da spol absolutno vpliva na to zanimanje. Ženske se precej redkeje pogovarjajo o obrambno-varnostnih zadevah kot moški, tako v krogu prijateljev, kot tudi doma. Informacije o vojski in nacionalni varnosti so bolj relevantne moškimi, saj izražajo za več kot polovico večje zanimanje, kot ženske. Po vsej verjetnosti je ravno zaradi večjega zanimanja posledično večja tudi seznanjenost s sistemom nacionalne varnosti in zainteresiranost za službo v SV. Tukaj razlika pride resnično do izraza, saj je zainteresiranost za službo skoraj za trikrat večja med moškimi. Pri izbiri poklica je lestvica precej podobna, s to razliko, da je pri ženskah na prvem mestu obramboslovec in nato častnik, pri moških pa ravno obratno. Torej lahko potrdimo ta del hipoteze, ki preverja vpliv spola, saj ženske izražajo bistveno drugačne tendence kot moški.

Tudi opcije za nadaljnje šolanje so odločilno vplivale na rezultate, saj smo ugotovili, da največ zanimanja kažejo tisti, ki se bodo takoj zaposlili in manj tisti, ki se bodo šolali naprej. Če povemo še bolj specifično – največ zanimanja kažejo tisti, ki se bodo zaposlili po treh letih in najmanj ga kažejo srednješolci, ki bodo nadaljevali šolanje na univerzitetnem programu. Pri zainteresiranosti za službo v SV, so rezultati naslednji. Nižje so ambicije glede izobrazbe, višja je zainteresiranost za službo. Torej načrti glede nadaljnjega šolanja vplivajo na zainteresiranost, saj se za službo v SV najpogosteje odločajo tisti, ki se bodo zaposlili po treh letih in najmanjkrat anketiranci, ki bodo nadaljevali šolanje na univerzitetnem programu. tudi ta del hipoteze torej lahko potrdimo.

Pri analiziranju povezanosti kraja bivanja in zanimanja za informacije o nacionalni varnosti in obrambi ter interesa za službo, so rezultati pokazali naslednje. V najmanjših krajih je zainteresiranost skorajda najnižja in v največjih krajih je najvišja. Pri tej analizi je zanimivo, da se popolna nezainteresiranost zvišuje glede na čim večje mesto. Pri zelo zainteresiranih pa so rezultati bolj nihajoči, saj najmanjšo zainteresiranost izkazujejo kraji z do 50.0000

prebivalci in najvišjo kraji z nad 50.000 prebivalci. Vendar lahko tudi tukaj zaključimo, da kraj bivanja vpliva na zainteresiranost za službo v SV, ne moremo pa potrditi tistega dela hipoteze, ki pravi, da kraj vpliva tudi na zanimanje o nacionalni varnosti. Na tem mestu lahko torej hipotezo le delno sprejmemo.

Če si priključimo v spomin, kdo so glavni politični socializatorji, lahko takoj pri družini ugotovimo, da se pogovori med njenimi člani razlikujejo glede na spol. Naprej lahko razčlenimo, da so pogovori med vrstniki glede na spol prav tako popolnoma drugačni in zagotovo na njihovo kakovost vpliva tudi stopnja izobrazbe. Ravno pri tem primeru je možna ponazoritev, da kraj bivanja nima večjega vpliva na razmišljanje posameznika. Namreč ni pomembno, od kje izvira nekdo, kajti večina populacije, ki se odloči za nadaljevanje šolanja, tudi živi v večjih mestih oziroma tam, kjer so te institucije pač situirane. Na ta način se mladostnik navzame mestnega utripa in mnogokrat tudi razmišljanja. Ravno zaradi tega pa je večina političnih socializatorjev primorana uporabljati enotna merila, ne glede na to, kdo in kje je njihovo občinstvo. Edina dva politična socializatorja, ki imata takorekoč pravico do subjektivnosti, sta torej družina in skupine vrstnikov. Vsi ostali pa bi morali, kot sem že omenila, delovati nesubjektivno, kar pomeni, da ne bi smeli delati razlik glede na spol, načrtov po nadaljnjem šolanju in krajem bivanja. Vendar pa so to zaenkrat le pobožne želje, saj v realnosti večinoma ni tako. Marsikje je namreč odločilnega pomena, kateremu spolu pripadaš. Drugje zopet obravnavajo mladostnike iz manjših krajev kot nevedneže in podobno. Pa tudi stopnja izobrazbe ima danes precejšen pomen, saj izjemno velja pregovor »Več kot veš, več veljaš.«. V končni fazi lahko torej zaključimo, da se nam ob rojstvu začne življenje odvijati glede na spol. Sicer lahko mnogo stvari sami izboljšamo, ne glede na to, kakšne so ustaljene družbene norme, in to ravno na primer z izobrazbo. Da se dokažemo tam, kjer se lahko. In to velja predvsem za vključevanje žensk v vojsko. Pot do enakopravnosti bo še dolga, saj je družbena zavest, ki tega dejstva ne podpira, močno zakoreninjena. Zato pa bo med drugim seveda, potrebno že v mladih letih posameznikom brez razlike predstavljati možnosti zaposlitve v vojski. In Slovenska vojska je prve korake na tej poti že naredila.

8. SEZNAM VIROV

MONOGRAFSKE PUBLIKACIJE

Berger, Peter, Luckmann, Peter L. (1988) Družbena konstrukcija realnosti: razprava iz sociologije znanja. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Flere, Sergej (1992) Uvod v sociologijo (učbenik za višje in visoke pravne šole). Ljubljana: Uradni list RS.

Gillis, John R. (1999) Mladina in zgodovina: tradicije in spremembe v evropskih starostnih odnosih od 1770 do danes. Šentilj: Aristej.

Jelušič, Ljubica (1997) Legitimnost sodobnega vojaštva. Ljubljana: FDV.

Južnič, Stane (1989) Politična kultura. Druga prenovljena in dopolnjena izdaja. Maribor: Obzorja.

Rot, Nikola (1983) Osnovi socialne psihologije. Šesta predelana in dopolnjena izdaja. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.

Ule, Mirjana (1988) Mladina in ideologija. Ljubljana: Delavska enotnost.

Ule, Mirjana (1995) Prihodnost mladine. Ljubljana: DZS: Ministrstvo za šolstvo in šport: Urad Republike Slovenije za mladino.

Ule, Mirjana (1996) Mladina v devetdesetih: analiza stanja v Sloveniji. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče: Ministrstvo za šolstvo in šport RS: Urad RS za mladino.

Ule, Mirjana et al. (2000) Socialna ranljivost mladih. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Urad RS za mladino; Šentilj: Aristej.

DIPLOMSKA IN MAGISTRSKA DELA

Jelušič, Ljubica (1988) Obrambno-varnostna kultura in družbeno-politični sistem SFRJ. Ljubljana.

Špur, Branko (1991) Mladi in vojaški poklici: visokošolska mladina v Sloveniji in vojaški poklici. Ljubljana.

Žgavec, Tjaša (1998) Formalne družbene tranzicije in preoblikovanje politične zavesti – primer ZSMS. Ljubljana.

Vegič, Vinko (1990) Generacijski vidiki obrambno varnostne problematike: Mladi in obrambno varnostna problematika. Ljubljana.

ZBORNICI IN RAZISKAVE

Bajzek, Jože et al. (2003) Zrcalo odraščanja: mednarodna sociološka raziskava o odraščajočih otrocih. Radovljica: Didakta.

Bročić, Manojlo (1983) Mladi kao predmet posebnog naučnog proučavanja. V Splichal, Slavko (ur.) Teorija, empirija, praksa: prispevki h kritiki in k razvoju metod družboslovnega raziskovanja, 171-187. Ljubljana: Partizanska knjiga.

Ivančič, Angela (1986) Slovenci in vojaško obrambni ter obramboslovni poklici. I. Značilnosti opazovane populacije. Ljubljana: RSS.

Miheljak, Vlado (2002) Mladina 2000: slovenska mladina na prehodu v tretje tisočletje. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Urad RS za mladino. Maribor: Aristej.

Ule, Mirjana, Miheljak, Vlado, Mencin Čeplak, Metka, Vaupotič; Mirko (1993) Mladina »93«: raziskava: delno poročilo. Ljubljana: FDV-Center za socialno psihologijo-študije mladine: Ministrstvo za šolstvo in šport: Urad RS za mladino.

ENCIKLOPEDIJE IN SLOVARJI

Bosanac, Milan et al., ur. (1977) Rječnik sociologije i socijalne psihologije. Zagreb: Informator.

Jary, David, Jary, Julia (1995) Collins dictionary of sociology. 2nd edition. Glasgow: HarperColins.

Johnson, Allan G. (2000) The Blackwell dictionary of sociology: a user's guide to sociological language. 2nd edition. Malden: Blackwell.

Lukić, Radomir D., ur. (1982) Sociološki leksikon. Beograd: savremena administracija.

Manstead, Antony S. R., Hewstone, Miles, ur. (1995) The Blackwell encyclopedia of social psychology. Cambridge, Oxford: Blackwell.

SPLETNI VIRI

<http://www.sviz.si/?page=si/predpisi/ustavaRS>